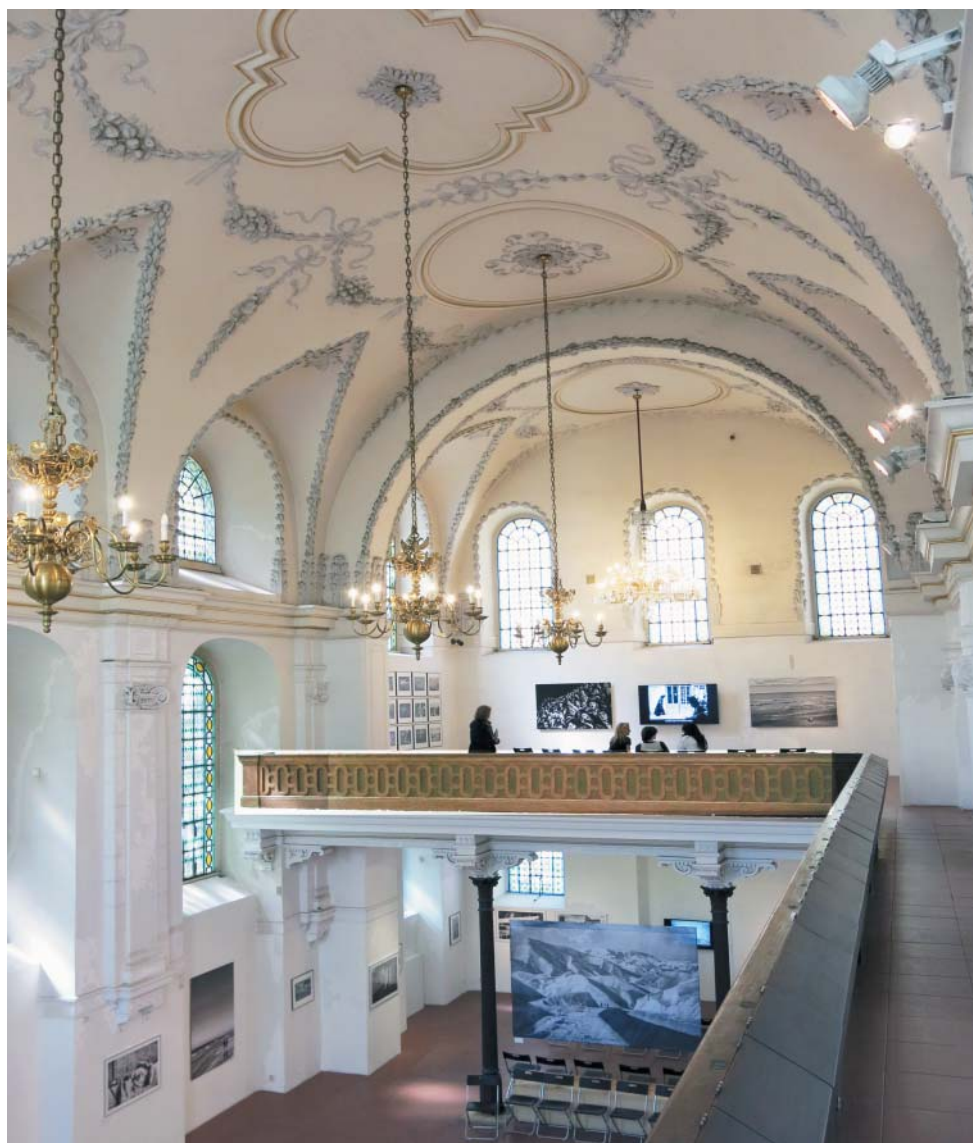

חדש
IJAR
SIVAN
חדש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

חג שבועות שמח

Klausová synagoga s výstavou *Burning Love* Karla Cudlína. (K textu na stranách 10–11.)

JOM HA-ŠOA

Veřejné čtení jmen lidí, zavražděných nacisty v letech 1938–1945, se letos uskutečnilo v úterý 14. dubna v 41 městech České republiky. Akce, kterou pořádá Institut Terezínské iniciativy při příležitosti Dne vzpomínky na oběti holokaustu (Jom ha-šo'a), se konala už po jednadvačáté. Jako každoročně jsme si tak spolu se širokou veřejností připomněli památku šesti milionů Židů, které nacisté za druhé světové války systematicky zahubili. Veřejné čtení jmen má ještě další rozměr: apeluje na odpovědnost každého jednotlivce tvář v tvář bezpráví a zdůrazňuje význam občanské odvahy. *dj*

NOVÝ PAMÁTNÍK

V parku u Chodovské tvrze na Jižním Městě v Praze 11 nově stojí památník, který připomíná 20 obětí holokaustu z Chodova a Hájů. V úterý 14. dubna ho při příležitosti letošního Jom ha-šo'a, tedy Dne vzpomínky na oběti nacistické genocidy Židů, který připadá na výroční den povstání ve varšavském ghettu v roce 1943, představili zástupci Prahy 11 a Institutu Terezínské iniciativy. Skulptura má podobu sloupu z dvaceti kufrů.

Umělecký koncept autora památníku Jana Gemrota pracuje s archetypálním symbolem kufrů. Každý kufr nese jméno jednoho z židovských obyvatel Chodova a Hájů, kteří byli deportováni a zavlčeni do koncentračních táborů. *p11*

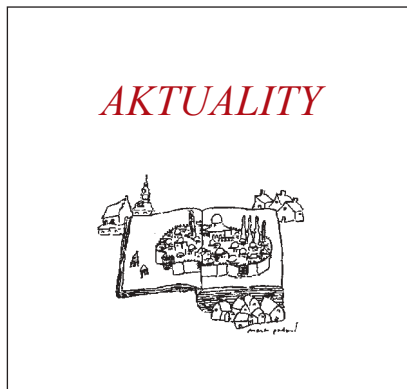
TÓRA V PARLAMENTU

Poslanecká sněmovna převzala do stálé zápůjčky svitek Tóry. Stalo se tak 14. dubna v Den památky obětí holokaustu. Svitek bude trvale vystaven ve dvoraně Poslanecké sněmovny.

Jedná se o jeden z mnoha svitků Tóry ze synagog v Čechách a na Moravě, které nacisté svezli během války do Prahy. V roce 1964 byly převezeny do Londýna, kde byly svěřeny do péče organizaci, z níž později vznikla nadace Memorial Scrolls Trust. Od té doby jsou původem české svitky zapůjčovány židovským obcím a institucím po celém světě.

„Jsem poctěn, že tento historický artefakt připomínající pohnuté dějiny 20. století bude trvale vystaven v Poslanecké sněmovně,“ prohlásil vedoucí Kanceláře Poslanecké sněmovny Martin Plíšek.

„Umístěním tohoto svitku do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v den Jom ha-šo'a vzdáváme

hold nejen obětem šoa, ale také staletím židovského života, která tvořila neoddělitelnou součást historie této země,“ prohlásil při této příležitosti předseda nadace Memorial Scrolls Trust Jeffrey Ohrenstein. *ps*

CENA STAROSTY PRAHY 2 FRANTIŠKU BÁNYAIOVI

Galerie čestných občanů Prahy 2 se v uplynulých dnech rozrostla o dalších deset jmen. Slavnostní ceremoniál udílení čestných občanství se uskutečnil ve středu 25. března v historických prostorách Novoměstské radnice. Součástí slavnostního aktu bylo i předání Cen starosty městské části Praha 2, které starosta Jan Korseska uděluje osobnostem, jež se mimořádným způsobem zasloužily o rozvoj komunitního života, kultury, vzdělávání nebo veřejně prospěšných aktivit v městské části Praha 2. Tato ocenění si během večera odnesli instruktor a metodik vodní záchranné služby Jaromír Laštovka, hudebník a skladatel Michal Pavlíček a bývalý předseda Židovské obce Praha a iniciátor projektu Stolpersteine aneb Kameny zmizelých František Bányai. Mezi oceněnými nechyběli ani zástupci duchovní správy a pastorační v Praze 2. *p2*

BEST MAP AWARD 2024/2025

Mapa s názvem Vývoj židovského osídlení Olomouce: geografická a socioekonomická struktura židovské populace v období 1180–2021 (VUP, 2022), která vznikla ve spolupráci Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových Filozofické fakulty a katedry geoinformatiky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého, získala prestižní ocenění Best Map Award 2024/2025. Uděluje ho časopis *Journal of Maps* (Routledge), založený v roce 2005. Patří mezi významná mezinárodní periodika zaměřená na kartografii a geoinformační analýzu. Od

roku 2008 každoročně uděluje ocenění Best Map Award nejlepšímu příspěvku, který vyniká nejen odborným obsahem, ale i kvalitou mapového zpracování. Mapa představuje komplexní pohled na vývoj židovského osídlení v Olomouci od 12. století do současnosti. *tvm*

120 LET ŽMP

V neděli 19. dubna se všechny židovské objekty na pražském Josefově otevřely zdarma veřejnosti. Den otevřených synagog se konal u příležitosti oslav 120 let Židovského muzea v Praze. Byl připraven také doprovodný program: například komentované prohlídky, workshopy židovských lidových tanců, různé hudební koncerty. Vůbec poprvé v historii tak byly zdarma zpřístupněny všechny objekty židovského muzejního okruhu, do něhož patří na Josefově šest synagog, Starý židovský hřbitov, Obřadní síň a Galerie Roberta Guttmanna.

Pražské Židovské muzeum patří mezi nejstarší svého druhu na světě a spravuje rozsáhlé sbírky religiózních předmětů i knih. Nejde přitom o jednu budovu, ale o unikátní komplex historických památek, který umožňuje nahlédnout do deseti staletí židovského života, kultury i víry.

Oslavy 120 let připomínají, že muzeum není jen pamětí minulosti, ale také prostorem setkávání a dialogu. Speciální programy, jako byl například nedělní Den otevřených synagog, zdůrazňují roli muzea jako živé součásti dnešní společnosti. *im*

OBSAH

Maďarské volby:

Ozvěny na Slovensku 3, 11

Komentář k Tóře 4–5

Projekce vlastních traumat – rozhovor

s komentátorem J. Fingerlandem 6–9

Cudlín v Klausově synagoze – o výstavě

a publikaci fotografií z Izraele 10–11

Židé z Felvidéku 12–13

Nalézání Paula Adlera 14–15

Žalmy Paula Simona 15

Vierka, kniha o dospívání a holokaustu 16

O románu Spiklenci a jeho autorovi

Friedrichu Bruegelovi 17

Podruhé v ilegality – ukázka z románu

Spiklenci 18–19

Výročí Oskara Fischera 20

Izrael: Trest smrti za teror 21

Výběr z českých médií 22

Nový židovský hřbitov 23

Zprávy, kultura, inzerce 24–27

Zprávy ze světa 28

Málokteré voľby v regióne strednej Európy pútali taký veľký záujem v Európe ako tohtoročné parlamentné voľby v Maďarsku. Tento záujem nebol prekvapením, a už vôbec nie na susednom Slovensku, ktoré vždy malo osobitné vzťahy s Maďarskom, aj kvôli spoločnému historickému osudu dvoch národov v priebehu storočí a aj preto, že značnú časť (cca 10 percent) obyvateľstva Slovenska tvoria etnickí Maďari.

ORBÁNOV REŽIM

Ľudia na Slovensku, ktorí po roku 1989 boli často konfrontovaní s domácim populizmom a autoritarizmom, sledovali, ako susedné Maďarsko počas 16 rokov vládnutia strany Fidesz na čele s Viktorom Orbánom vo svojom vnútornom vývoji a v zahraničnej politike prešlo zmenami, ktoré neznamenala nijaká iná krajina bývalého východného bloku.

V apríli 2026 je Maďarsko krajinou s hybridným politickým režimom. Ide o kombináciu prvkov elektorálnej demokracie a modelu personalistického vládnutia so štátom legalizovaným systémom politicko-ekonomického klientelizmu. V Európskej únii, členom ktorej je Maďarsko od roku 2004, je táto krajina považovaná za akéhosi „disidenta“ nielen pre vnútropolitické problémy, spojené s výkonom moci a legislatívne kroky, ktoré EÚ považovala za nezlučiteľné s jej hodnotami, ale aj pre zjavný príklon k putinovskému Rusku v kľúčových otázkach európskej politiky, najmä vo veci ruskej agresie proti Ukrajine a dodávkach ruských energetických surovín. Oproti Maďarsku za Orbána susedné Slovensko dlhé roky pôsobilo ako oáza liberálnej demokracie a prozápadnej orientácie a to aj za populistických vlád Roberta Fica.

Problémy vo vzťahoch medzi Budapešťou a Bruselom spôsobovali bezprecedentné napätie, ktoré vyúsťovalo do otvorenej konfrontácie medzi Úniou a jedným z jej členov. EÚ zastavovala Maďarsku čerpanie finančných prostriedkov z eurofon-

dov, zatiaľ čo Orbán sa púšťal na domácej scéne do propagandistickej vojny proti EÚ, vykresľujúc ju ako cudziu nepriateľskú entitu. Situácia s maďarským čerpaním eurofondov bola pre slovenských vládnych populistov varovným signálom, aby neprekračovali červené línie úniových noriem.

Počas 16 rokov sa opozičné politické sily v Maďarsku pokúšali zmeniť základné smerovanie krajiny, avšak bez väčšieho úspechu. Ani raz voľby nevyhrali. Naopak, po kaž-

populistov k demokratom – vyzeralo ako funkčná pluralitná demokracia.

PREČO TISZA PORAZILA FIDESZ?

Ako v takýchto podmienkach vôbec došlo k tomu, že 12. apríla 2026 Viktor Orbán bol na hlavu porazený a ústavnú väčšinu získal jeho protikandidát Péter Magyar? Tých faktorov bolo viac, spomeňme štyri významnejšie, tak povediac prvoplánové.

Po prvé, Orbána neporazila dovtedy etablovaná opozícia, skladajúca sa z rôznych prevažne menších strán (v tom sa Maďarsko dlhé roky podobalo Slovensku s jeho roztrieštenou stredopravicovou scénou), ale jedna väčšia strana, ktorú založil bývalý Orbánov spojenc, niekdajší člen Fideszu. Ten na mnohých voličov, vrátane dovtedajších podporovateľov Fideszu, pôsobil dôveryhodnejšie a autentickejšie, najmä vtedy, keď sa ako bývalý dobre informovaný insider vo Fidesze pustil do kritiky Orbána za jeho mocenské prechmaty a korupčne praktiky vo vládnutí.

Po druhé, vzhľadom na ekonomické problémy a neuspokojivú sociálnu situáciu mnohí bývalí voliči Orbána ho prestali vnímať ako politika, ktorý by im dal to, čo od neho tradične očakávali – väčšie sociálne istoty, ekonomickú stabilitu, konkrétne materiálne benefity. Aj na Slovensku čoraz väčší počet ľudí si začína uvedomovať, že v roku 2023 naleteli predvolebným sľubom strany Smer-SD, pričom premiér Fico takmer nič z týchto sľubov neplní.

Po tretie, zlú službu poskytla Orbánovi „ruská stopa“ – tesná spolupráca zástupcov maďarského štátu s putinovským Ruskom. Tá sa v posledných niekoľkých týždňoch a dňoch pred voľbami v otvorenej podobe vyjavila v komunikácii medzi maďarskými predstaviteľmi, vrátane ministra zahraničných vecí Pétera Szijjartóa s členmi ruského vedenia.

Grigorij Mesežnikov MAĎARSKÉ VOĽBY: OZVENY NA SLOVENSKU

Mítiny na podporu Pétera Magyara. Foto archiv.

dých vyhratých voľbách Orbán upevňoval mocenský systém, nechávajúc opozíciu čoraz menší manévrovací priestor. Premiér menil volebné pravidlá, kolonizoval verejný priestor cez Fideszom poháňanú politickú a ekonomickú kontrolu médií, pričom domáce verejnoprávne médiá premenil na otvorený propagandistický nástroj vlády. Prostredníctvom svojich nominantov v štatutárnych orgánoch ovládol celý administratívny aparát, takisto akademické, kultúrne, umelecké a iné inštitúcie. Pomerne stabilná voličská podpora Fideszu a opakované zmeny vo volebných pravidlách umožňovali Orbánovi získavať ústavnú väčšinu v parlamente, ktorú následne využíval na ešte väčšie „zošňurovanie“ mocenského systému. Oproti zabetónovaným Orbánovým vládam občasnú striedanie vlád v Bratislave – od

(pokračovanie na str. 11)

LEŽENÍ V POUŠTI**(Bemidbar 1,1–4,20)**

Prvním poukazem na ležení dvanácti kmenů Jisraele je oáza v Eilim, kde se Jisrael rozložil kolem dvanácti pramenů a sedmdesáti datlových palm. Není ani třeba dodávat, že to odpovídá počtu dvanácti kmenů Jisraele a jejich sedmdesáti rodin. Místo jako by bylo od věků připraveno, aby z něj národ čerpal síly skryté v zemi v pramenech a pod palmami.

Midraš k tomu říká, že už při samotném východu z Egypta se lid synů Jisraele řadil podle kmenů. Své příslušnosti k nim si byli vědomi nejen starší lidu, ale i jednotliví členové sedmdesáti rodin. To je logické, protože z rodin, potomstva sedmdesáti duší, s nimiž se praotec Jaakov přechodně usadil v Egyptě, pocházelo i dvanáct kmenových praotců. Dvanáct z nich bylo otců těchto sedmdesáti duší, pramenů životadárné vody, již nabírá sedmdesát palm svými kořeny spolu s živinami půdy – *adama*.

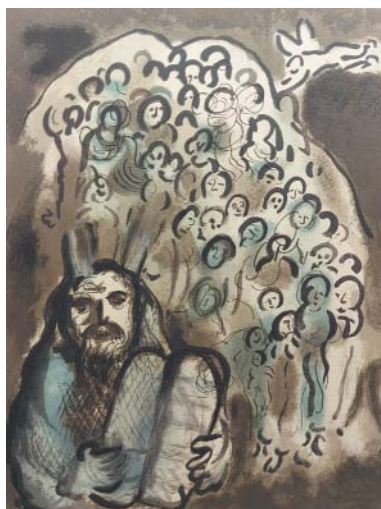
Z prachu *adama* zformoval Bůh Adama. Totéž, co platí pro Jisrael, platí tedy i pro sedmdesát národů, které se od sebe oddělily, když Bůh zmátl jejich jazyky, protože si chtěly udělat společné jméno a dorozumívat se stejnou řečí. To, co Tóra vypráví o formování Jisraele jako jediného národa Země, je však již popisem opačného procesu, sjednocení takto vzniklých protikladů. To nemohlo začít jinde než v lůně rodin, vědomých si své kmenové příslušnosti a společného původu v praotci Jaakovovi – Jisraeli.

Strom ale nebere jenom z půdy, ale také ze vzduchu a ze světla. Každý živý organismus potřebuje kyslík, který vydechují stromy, a živé organismy na oplátku vydechují kysličník uhličitý, potřebný pro existenci vegetace. Eilim jsou tedy předpokladem života, zaměřeného ke sjednocení se člověkem. Sama jedinečnost procesu, jehož se účastníme jako lidé, nás k tomu vede.

Slova *ahava* (láska) stejně jako *echad* (jeden) svým počtem 13 stojí nad silami přírody právě tím Jedním, jenž je v sobě zahrnuje. Znak alef, číslice 1, je psán jedním příčným vav (6) a dvěma jod (10) a dává číselnou hodnotu Božího jména: $2 \times 13 = 26$. V alefu skryté Boží jméno oživuje mrtvého (*met*) ve slově EMET, pravda. Z tohoto hlediska je příští stanicí ležení Jisraele Sinaj, kde se dvanácti kmenům zjevil Ha-šem (to jméno) a dal si zde vyrobit a postavit v centru ležení Jisraele příbytek svého Majestátu.

Začneme-li dvanácti syny Jisraele, jsou jejich jména na efodu velebně řazena

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Biblické poselství*, 1972.

podle narození od nejstaršího k nejmladšímu. Do dvou polodrahokamů (šohamu) na dvou ramíncích efodu jsou vyryta jména synů Ley, Rachel a jejich dvou služek Zilpy a Bilhy. Reuven, Šimon, Levi, Jehuda, Jisachar a Zvulun na pravém kameni a Dan, Gad, Ašer, Naftali, Josef a Benjamin na levém. Toto pořadí je zachováno i na štítu práva, který nosil velebně na srdci k připomínce synů Jisraele. Jména jsou vyryta do dvanácti drahokamů shora dolů ve čtyřech řadách, v každé řadě po třech.

Pokud jde o kmeny, tábořící v poušti kolem svatostánku, je pořadí poněkud odlišné, protože se řídí odkazem praotce Jaakova v jeho požehnání synům. Svátý, buď požehnan, z nich vybral kmen Levi, který se osvědčil svou věrností a vzal do svých rukou potrestání hříšníků, kteří se podíleli na vytvoření zlatého telete. Nahradil tím prvorozené Jisraele, kteří dosud vykonávali kněžské povinnosti, a pověřil je službou sobě. Kmen Levi byl proto ve dvanácti nahrazen kmenem Gad, potomstvem prvorozeného syna Leiny služby Zilpy. K další změně došlo tím, že byl z pořadí vyňat Josef a počet dvanácti byl

doplněn jeho dvěma syny, Efraimem a Menašem, které Jaakov adoptoval.

Rozložení kmenů kolem svatostánku, stejně tak jako tábory Levitů v jeho blízkosti, určil Bůh podle světových stran. Na východ slunce bylo ležení Jehudy, Jisachara a Zvuluna, jižně tábořily kmeny Reuven, Šimon a Gad, západně potomstvo Rachel, Efraim, Menaše a Benjamin a na severu bylo ležení Dana, Ašera a Naftaliho.

Rovněž znamená, pod nimiž tábořily trojice kmenů, odpovídala světovým stranám, poněvadž nesla symboly čtyř souhvězdí zvěrokruhu Lva, Býka, Člověka a Orla, respektive Hada, které se promítly do vize vozu Božího majestátu proroka Jechezkela. To tedy bylo ležení Jisraele, machane Jisrael.

Ke čtyřem světovým stranám byly orientovány i tábory Levitů, machane Levija. Ten nejdůležitější z nich, vyhrazený kohaním, kněžím, kteří vykonávali samotnou službu při obětech, byl východně od oltáře a svatostánku oproti táboru Jehudy. Při stěhování ze stanice do stanice nesli Boží schránku a jako první je následoval tábor Jehudův. Za ním a před táborem Reuveným je následovali potomci Kehata, kteří při stěhování nesli zařízení svatyně, které jim, aby nedošlo k znesvěcení svátosti, připravili kněží. Reuvenův tábor následovaly rodiny Geršon, jež měla na cestě na starosti textilie, a Merari, pověřená prací při bourání a výstavbě svatostánku, takže svůj náklad vezly na voze, taženém býky. Následoval tábor Efraimův a po něm na závěr tábor Danův, sběrač opozdilců.

V průsečíku čtyř světových stran a ve středu dvanácti táborů jednotlivých kmenů byla v příbytku Boží přítomnosti schránka úmluvy v nejzápadnější svatyni nejsvětější. Tu od zbývající svatyně oděloval parochet, těžká záclona, zdobená cheruby, a před ní směrem východním zlatý oltář, na němž bylo kněžskými obětováno kuřidlo. Vpravo od něj byl sedmiramenný svícen a naproti němu k severu zlatý stůl s dvanácti předkládanými chleby, které byly jednou týdně vyměňovány za čerstvé. Před svatostánkem dále na východ byl měděný oltář, na němž byl dovršován proces oběti, počínající jejím přiblížením ke vchodu do svatostánku, vložení rukou a zařiznutím. Mezi vnějším oltářem a vchodem do svatostánku stálo umývadlo, vyrobené ze zrcadel jisraelských žen, z něhož si omývali ruce a nohy kněží, než přistoupili ke službě u oltáře nebo ve svatyni.

EFRAIM K. SIDON

CO JE ČLOVĚK?

Vše, co existuje, se něčemu podřizuje. Jen člověk zaujímá výjimečné postavení. Podřizuje se jako přírodní tvor, jako lidská bytost však musí často volit. Člověk je sice ve svém bytí omezený, jeho vůle je však neomezená.

Činy z člověka nevyzařují jako paprsky energie z hmoty. Člověk stojí neustále na rozcestí a musí se znovu a znovu rozhodovat, kterým směrem se vydá. Průběh jeho života je tak nepředvídatelný; nikomu není dáno napsat si předem vlastní životopis.

Lidské bytí má hluboký smysl, není jen pouhou kapkou v oceánu bytí. Lidský druh je příliš mocný, příliš nebezpečný na to, aby byl jen hračkou nebo výstřelkem Stvořitele. V ohromném celku vesmíru člověk nepochybně představuje cosi jedinečného.

Nárůst lidské moci teprve začal, a to, jak člověk se svou mocí naloží, může naši planetu buď zachránit, nebo zničit. V nekonečnosti vesmíru má Země zřejmě jen malý význam. Ale pokud nějaký má, klíč k němu drží člověk.

Vždy existuje víc než jedna cesta, kterou se lze vydat, a my jsme nuceni být v tomto ohledu svobodní – a to svobodní proti své vůli; byla nám dána směrlost volit, aniž bychom přesně věděli, jak volit či proč.

V obrovském světě bytí jsme v menšině a díky svému umění se přizpůsobit se často snažíme splýnout s většinou. V menšině jsme i v rámci vlastní přirozenosti a v bolestech či ve střetu vášní nezřídka závidíme zvířatům. Říši zvířat považujeme za ztracený ráj, do něhož se snažíme navrátit a zažít pár chviliek potěšení, a věříme, že právě ve zvířecím stavu spočívá pravé štěstí.

Člověk má větší význam, než jaký si sám přisuzuje. Ve svém rozumu může být omezený, ve své vůli dokáže být zlý. Přesto však stojí ve vztahu k Bohu – ten může zradit, ale nikoli přervat. Vztah k Bohu tvoří základní smysl lidského života. Člověk je uzlem, ve kterém se splétá nebe se zemí.

Z knihy úvah rabína Abrahama Joshuy Heschela The Wisdom of Heschel vybral a přeložil J. Zavadil.

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách ijar/sivan 5786 – květen 2026

Staronová synagoga

1. 5. pátek	<i>PESACH ŠENI</i> mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin <i>začátek šabatu 20.02 hodin</i>
2. 5. sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 <i>mincha perek 4</i>	šachrit 9.00 hodin <i>konec šabatu 21.18 hodin</i>
5. 5. úterý	LAG BAOMER	
8. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin <i>začátek šabatu 20.13 hodin</i>
9. 5. sobota	BEHAR–BECHUKOTAJ 3M 25,1–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 <i>mincha perek 5</i>	šachrit 9.00 hodin <i>konec šabatu 21.31 hodin</i>
15. 5. pátek	JOM JERUŠALAJIM – DEN JERUZALÉMA mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin <i>začátek šabatu 20.23 hodin</i>
16. 5. sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ BAMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: 1S 20,18–42 <i>mincha perek 6</i>	šachrit 9.00 hodin <i>konec šabatu 21.44 hodin</i>
17. 5. neděle	Roš chodeš sivan	
21. 5. čtvrtek	předvečer Šavuot maariv	<i>začátek svátku 20.31 hodin</i> 19.30 hodin
22. 5. pátek	1. den ŠAVUOT 2M 19,1–20,23 mf: 4M 28,26–31 hf: Ez 1,1–28; 3,12 mincha a maariv	šachrit 9.00 hodin 19.30 hodin
23. 5. sobota	ŠABAT 2. den ŠAVUOT MEGILAT RUT 5M 14,22–16,17 mf: 4M 28,26–31 hf: Abk 3,1–19 MAZKIR	šachrit 9.00 hodin 11.00 hodin <i>konec šabatu a svátku 21.56 hodin</i>
29. 5. pátek	mincha, kabalat šabat a maariv	19.30 hodin <i>začátek šabatu 20.41 hodin</i>
30. 5. sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 <i>mincha perek 1</i>	šachrit 9.00 hodin <i>konec šabatu 22.06 hodin</i>

Do 28. srpna se konají páteční večerní bohoslužby od 19.30 hodin

Vysoká synagoga

Šachrit v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha o šabatu ve 13.40 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

22. 5. pátek	šachrit 1. den Šavuot	8.45 hodin
23. 5. sobota	šachrit 2. den Šavuot MAZKIR	8.45 hodin 11.00 hodin

PROJEKCE VLASTNÍCH TRAUMAT

Rozhovor s komentátorem a spisovatelem Janem Fingerlandem

Komentátora Českého rozhlasu JANA FINGERLANDA (nar. 1972), specialistu na Blízký východ, asi není třeba příliš představovat. Studoval politologii, filozofii a religionistiku v Praze, britském Yorku, Stockholmu a Jeruzalémě. Působil v České televizi jako redaktor zahraničního zpravodajství a pravidelně je do jejího studia zván, aby komentoval aktuální dění v blízkovýchodním regionu; je nositelem Ceny Ferdinanda Peroutky za rok 2023. V českém tisku publikuje články o politice, ale i kultuře, historii a náboženství, je autorem ceněné a oceněné knihy Hebrejky: biblické matky, démonky, královny i milenky a podcastu Předvařená Bible.

O regionu Blízkého východu se říká, že tam logika neplatí. Pomáhají vám při vašich analýzách znalosti z historie a náboženství?

Možná je to trochu jiná logika. Mě hodně zajímá nepolitická stránka věci, třeba jak s politikou souvisí tamní kultura, jídlo nebo odívání, ty jsou často iracionální, ale takové jsou všude. V politice se nutně logika neliší. V okamžiku, kdy spolu mluvíme, se řeší budoucnost průjezdnosti Hormuzského průlivu, všichni aktéři vědí, jaká jsou fakta a oč těm druhým jde. Ale teď sám sebe trochu popřu: V debatě o cílech iránského režimu občas zaznívá, zda jsou západní aktéři schopní pochopit, jak iránské vedení uvažuje a jaký je jeho cíl. Nedávno jsem četl článek, jehož titulky zněl zhruba takto: „Západ vidí geopolitiku, iránské vedení vidí džihád.“ Západ od svých protějšků očekává kalkulaci nákladů a přínosů, ale to nemusí být správný odhad.

Tedy že Západ nedokáže pochopit náboženský fanatismus?

Vždycky se, pokud možno, snažím použít emocionálně neutrální slova. Řekl bych, že iránské vedení nebo jeho část žije uvnitř jiného příběhu. Ten příběh začal se zrodem islámu

nebo krátce po něm. Šiitský islám se opírá o příběhy Imáma Alího, tedy blízkého příbuzného proroka Muhammada, a jeho potomků a jejich tragických úmrtí, byli například zavražděni. Šiitský islám a lidé, kteří se cítí být vůdci šiitského světa, sami sebe vidí jako oběti, které se vzepřely, a dnes jsou ochránci utlačovaných a ponižovaných tohoto světa. Nepovažují se za součást „osy zla“ (tedy států, které napomáhají terorismu), ale spíš „osy od-

Foto archiv Českého rozhlasu.

poru“, mstitele lidí, kterým bylo ublíženo ze strany nějakých arogantních sil. V průběhu čtrnácti století představiteli arogantních sil byly nejrůznější mocnosti, kdysi „uzurpátoři“ v prvních generacích islámu, v posledních desetiletích jsou to zase Spojené státy a Izrael. Předtím to byly Británie a Rusko.

Pokud tedy současný iránský režim zůstane u moci, pocit nutnosti bojovat s „arogantními mocnostmi“ ještě zesílí?

Ano, ale záleží na tom u koho. Podstatná část iránského obyvatelstva jsou lidé, kteří do značné míry uvažují jako kdokoli jiný na Západě. Mají velmi podobné cíle, tedy žít normální život, chtějí svobodu, prosperitu, klid, mír a v podstatě jsou prvními oběťmi iránského vedení. I současný režim se opírá o předislámskou perskou národní hrdost, ta zůstane. Dnes se mnozí ptají, co se stane, až se systém zhroutí. Zkušenost z minulosti je, že revoluce nekončí pádem režimu, ale nastolením jiného.

Jak by se situace mohla vyvinout?

Zkušenost z arabského jara zhruba před patnácti lety není příliš nadějná v tom smyslu, že nevedla k nastolení žádné demokracie západního typu. A tam, kde vedla, se moc vrátila do rukou různých oligarchických struktur (to je případ Egypta nebo Tuniska), případně vedla k občanským válkám tam, kde proti sobě stály různé síly etnické a náboženské, což je případ Sýrie. Mnozí si pamatujeme následnou „islámskou zimu“, vzestup Islámského státu jako jedné z forem sunnitského extremismu. Problém také nastává, když je země příliš etnicky rozmanitá, což je i případ Íránu.

Na druhou stranu je to přece jenom hodně odlišná země. Nejen proto, že není arabská, ale převážně perská, ale proto, že má určitou výhodu, kterou velká část „mladých“ arabských zemí nemá. Jedná se o tzv. civilizační stát, který má hluboko ukotvenou identitu, nezávislou na posledním či předposledním režimu. A také to, že Írán je dost vzdělaná společnost. Což dává naději, že pokud by se režim zhroutil, byla by šance nastolit lepší, i když ne nutně demokratický režim. Když se podíváme na širokou oblast mezi Marokem a východní Asií, mnoho funkčních demokracií tam nenajdeme.

Asi by bylo dobré připomenout, čím vším je nynější iránský režim nebezpečný, nejen pro Blízký východ, ale i pro Evropu a USA.

Írán je specifický v tom, že jeho režim má své plány se světem. Není to další řadová diktatura, ale má svou vizi. Chce se šířit, do blízkého okolí, ale působí třeba i v Latinské Americe. Některé proudy tamního establishmentu berou vážně apokalyptické vize, jsou smířené s tím, že otevřená válka s Amerikou či Izraelem bude pokračovat, že je nevyhnutelná a správná, a žádná oběť není příliš velká.

Na Blízkém východě v posledním období existovaly tři okruhy zemí, které měly nějaký problém s Íránem. Do jednoho okruhu by patřil Izrael, o kterém iránský představitel říkal, že by prostě neměl existovat. Ne že by

Izrael měl uzavřít mír s Palestinci nebo vyklidit tu či onu osadu nebo všechny osady, ale že prostě Izrael jako takový je problém.

Do druhého okruhu patří země, které jsou samy stabilní a spokojené, což jsou konzervativní arabské státy Arabského poloostrova. Ty se dlouhodobě obávaly, že Írán k nim bude exportovat svou revoluci. S jaderným deštníkem by to pro něj bylo jednodušší.

Třetí skupinou jsou státy, které byly dlouhodobě oslabené nebo nestabilní a Írán je dále vědomě destabilizoval a používal pro své cíle: typicky Libanon, Sýrie, Irák, Jemen, kam se Íránu podařilo implementovat své spolupracovníky nebo své síly, které s Íránem spolupracují. To jsou ti známí Hútiové, Hizballáh, proiránské milice v Iráku, konečně i Hamás a Islámský džihád.

Evropané dosud měli pocit, že se jich iránská hrozba netýká, že Írán je daleko a tento problém lze odsunout. Myslím, že tohle se může změnit s tím, jak Írán v březnu odpálil raketu, která měla zasáhnout ostrov Diego García v Indickém oceánu. Tím režim v podstatě demonstroval svou schopnost dostřelit až do Evropy. Navíc takovou raketu nemá smysl konstruovat, pokud do ní dotyčná země nechce umístit jadernou hlavici.

V Evropě dlouho převažoval pocit, že k míru povede deeskalace. Izraelci se také snažili ten konflikt udržovat na tom, co se v Izraeli nazývá „válka mezi válkami“, to znamená polokonflikt. Ale teď v podstatě Izrael zastává názor, že vlastně jediná jistá cesta k tomu, aby ta hrozba zmizela, je zánik současného režimu. Myslí si to teď pravděpodobně i Saúdové nebo obyvatelé Spojených arabských emirátů.

Když bojují Izrael a Amerika společně, jsou to rovnocenní partneři a sledují identické cíle?

Rovnocenní určitě nejsou, přece jenom je to slon a myš, částečně se jejich zájmy překrývají, ale ne docela. Jsou to dvě podobné války proti stej-

nému nepříteli. Pro USA není Írán existenční hrozba, na druhou stranu je až podezřelý, kolik lidí tak rádo přijalo verzi, podle které Trumpa do té války nějakým trikem uvrtal Netanjahu, což má až antisemitský nádech. Přesně o tom je nacistický film *Žid Süss*.

Zároveň spousta seriózních politologů poukazuje na to, že pro Spojené státy Írán představoval strategickou hrozbu. Například fakt, že Írán ze sebe udělal předmostí čínského vlivu na cestě mezi Západem a Čínou a že právě blokáda Hormuzu by byla způsobem, jak vyvíjet tlak na Ameriku v případě, že by se Čína rozhodla dobyt Tchaj-wan.

V květnu si připomínáme již 78. výročí vzniku Státu Izrael. V jaké formě je židovský stát, jakými vnitřními neduhy trpí a co se mu naopak daří?

Když se podíváme na vznik Izraele z historického odstupu, můžeme po-

Hormuzský průliv, ilustrační foto archiv.

znamenat dvě věci: zaprvé, že 20. století bylo v židovských dějinách naprosto výjimečné – během jediného desetiletí se odehrál holokaust i obnova židovské suverenity. Je to neuvěřitelná věc.

Zadruhé, hlavní narativ říká, Židé kdysi měli stát, pak o něj přišli a po dvou tisících letech ho znovu získali. Když se ale podíváme na celé židovské dějiny, uvědomíme si, že Židé v průběhu tohoto dlouhého období měli několik států, několikrát o tu suverenitu přišli, pak ji získali zpět vždycky za velice specifických okolností. Je tedy potřeba, aby Izraelci nebo ti, kdo izraelskou politiku sledují, si byli vědomi toho, co víme velice

dobře i my ve střední Evropě, že o státnost nebo suverenitu lze přijít. Lze o ni přijít vnějším zásahem, což byl náš případ Bílé hory a Mnichova a sovětské okupace, ale lze o ni přijít také v důsledku vnitřního oslabení, vnitřním rozvratem.

Hrozí něco takového Izraeli?

Když se díváme na izraelskou politiku, vidíme, že se tam střetávají dvě velice odlišné síly. Na jedné straně je to obrovská dostředivost Izraele: schopnost společnosti být odolná proti vnějším tlakům, být jednotná, když je to potřeba, vzbudit velice vyspělou občanskou společnost a vyvolat u svých obyvatel velkou ochotu k oběti. To je něco, co je na Západě strašně oslabené. Izrael se tím liší a je možné, že právě tím spousta lidí dráždí. V jiné variantě to vidíme na Ukrajině, kde jsou lidé ochotni pro svou zemi dlouho válčit, riskovat zdraví, životy.

Na druhou stranu ale vidíme, že Izrael, který byl vždy velice diverzifikovanou rozmanitou společností, nejenom proto, že tam jsou Židé a Arabové, ale také tolik druhů Židů a více druhů Arabů. Je to společnost fragmentovaná a ty trhliny mohou v některých případech dosáhnout nebezpečné šíře. Když se podíváme, jak se o tom píše v Izraeli, objevuje se stále jakási předtucha, že se celý stát může zhroutit, že to byl celé nějaký sen.

Tedy předtucha konce židovského státu?

Před pár lety se v Praze konala konference Evropské asociace izraelských studií a jeden z hostů měl přednášku o fenoménu izraelských dystopických románů. Pokud vím, tak česky vyšla jen *Cesta do Ejn Charod* od Amose Kenana (přeložil Jindřich Vacek), kniha, která popisuje vojenský převrat v Izraeli. Jiné romány popisují rozpad státu podél náboženské linie na náboženskou a sekulární část a podobně. Česky vyšla kniha Američana Michaela Chabona *Židovský policejní klub*

(přeložili David a Markéta Záleščí), což je v podstatě varování před náboženským a politickým extremismem. Když se díváme na postavy, jako je Itamar Ben Gvir nebo Becalet Smotrič, tak pochopíme, o čem Michael Chabon psal.

V židovském, nejen izraelském, životě existuje trvale proud, živý messianistickými očekáváními. Když dostane tento směr příležitost v politice, má velkou šanci natropit spoustu škod, což je důvod, proč mluvím o té druhé, odstředivé síle. Tedy fragmentaci Izraele a skutečnosti, že Izrael má nejen své kladné hrdiny, ale i své temné síly, které se dostaly poměrně nedávno do parlamentu a poměrně rychle i do vlády.

Na podzim budou v Izraeli volby. Dokázal byste odhadnout jejich výsledek?

Ne, protože jsem se už mockrát spletl. V Izraeli dochází podobně jako v jiných západních demokraciích k tomu, že volby dopadají velice těsně. Hodně záleží na tom, jak úspěšné budou arabské strany a jestli budou kandidovat spolu. Důležité bude, jak dopadnou extremisté, jako je Ben Gvir a Smotrič, teď se zdá, že Smotrič a jeho strana Náboženský sionismus by se do parlamentu ani nedostali, Ben Gvir a jeho strana Židovská síla ano. Minule se přehoupili přes práh díky tomu, že vytvořili volební koalici a také že krátce před volbami došlo v arabských městech Izraele k vlně zločinnosti a volili je vyděšení lidé, kteří jejich ideologii nesdílejí. Kdyby se volby konaly před tím nebo pár měsíců poté, extremistický blok Náboženský sionismus by se do parlamentu nedostal a dějiny by se třeba ubíraly jinudy.

Třetí okruh otázek týkajících se výsledků voleb souvisí s tím, jak se Benjaminu Netanjahuovi podaří převyprávět svou vlastní roli v izraelské politice. Jestli bude pořád chápán aspoň pár desítkami procent obyvatel jako „pan Bezpečnost“, nebo se jeho kouzlo definitivně vytratí a bude hrát hlavní roli skutečnost, že se za jeho

vlády stal 7. říjen, že nedokázal zničit ani Hamás, který se mezitím v Gaze znovu úspěšně etabloval, ani Hizballáh (alespoň v tuhle chvíli tomu tak není), ani iránský režim. Možná za to nemůže, ale kdo je premiérem, nese odpovědnost.

Probírají se tyhle otázky v izraelských médiích v době, kdy je asi hlavním tématem válka s Íránem?

Izraelská společnost je vysoce politizovaná a dělí se i podle toho, zda je někdo pro Bibiho, nebo proti němu.

Purim v Jeruzalémě. Foto Karel Cudlín, 2018.

Dělí to rodiny, přátele, je to vysoce emocionální záležitost, která se týká identity lidí, a není to jediná trhlina. Dost podstatný lom se týká charedim, tedy ultraortodoxních Židů, a ostatních skupin obyvatel. Během posledních let, kdy byly statisíce lidí povolávány do dlouhé a nebezpečné vojenské služby a současně se docela velká část společnosti na jakékoli službě odmítala podílet, to tuto trhlinu rozšířilo.

Možná to je vidět i na odlivu lidí, kdy se podle statistických údajů poprvé z Izraele víc lidí vystěhovalo, než se do něj přistěhovalo.

Tahle data nemám. V izraelských novinách vyjde každou chvíli nějaký článek o tom, jak moc Židé do země přicházejí nebo naopak odcházejí. Lidé, kteří Izraeli moc nefandí, to rádi zdůrazňují jako důkaz, že „sionistický projekt“ krachuje. Nemyslím, že to tak je.

Naposledy jsem četl text o tom, že i během války s Íránem přicházeli do země lidé z bohatých západních zemí.

Je tu docela podstatný fenomén: značný nárůst antisemitismu v západním světě, kdy celá řada Židů z Francie, Británie či USA pro sebe objevuje Izrael a vidí, že ten stát je sice v ohrožení, ale že se tam mohou cítit bezpečněji než na ulicích zemí, kde se narodili, vyrostli a kde žila už řada generací jejich rodin před nimi. Antisemitští antisionisté tak paradoxně posilují legitimitu státu, který by rádi viděli se hroutit. Židé celého světa mají v dobré paměti, že když nějaký Izrael před rokem 1945 potřebovali, žádný nebyl, a nikdo jiný jim nebyl připraven pomoci.

Jak si vysvětľujete, že všechny polistopadové vlády u nás konzistentně stály na straně Izraele?

Myslím, že jeden z důvodů je, že Češi vidí v Izraelcích nějakou svou obdobu: malý národ, který byl v minulosti ujařmen – tak to formuluje o židovsko-českých vztazích už Karel Poláček –, ale nakonec se domohl samo-

statnosti a prosperity. Což je zajímavé, protože když se podívám třeba na irské vnímání Židů a specificky Izraele, vyvozují z podobného výchozího bodu naprosto opačné závěry. Roli asi hraje i česká skepse vůči různým „národněosvobozeneckým“ hnutím třetího světa, do kterého počítají i palestinský odboj.

A zatřetí, když jsem před mnoha lety dělal výzkumné rozhovory s českými diplomaty a bývalými ministry zahraničí, získal jsem dojem, že mnozí v Izraeli vidí projekční plátno našich vlastních traumat. Často používali obraty, které jsou jasné jen Čechům, například „malá země obklopená nepřáteli“ nebo „jediná demokracie“ nebo „nesmíme zradit“. Tohle všechno jsou reference na Mnichov. Tedy naše trauma z roku 1938 možná i z roku 1968 se promítá do našeho vztahu k Izraeli a možná i představy o tom, co Izrael je.

To se týká spíše starších ročníků?

Ano. Paralelně v současných letech vidíme nárůst opačného fenoménu –

tedy Izraele jako téměř kvazinasistického státu, který se dopouští podobných zločinů jako Němci za Hitlera, přičemž dochází k totální delegitimizaci celého státu. Je v tom skoro nějaká vášeň. Tenhle trend se týká hlavně mladých lidí a podle mě je to výsledek systematického úsilí vytvořit nějaký nový narativ, který vše převrátí. Přichází k nám ze Západu jako hotový výrobek, který stačí převzít a používat. I když někteří historici říkají, že tyto koncepty vyvinula už KGB pro své vlastní účely boje se „sionismem“.

Zajímavé je, že když se podíváme na některé politiky, třeba i levicové, kteří na začátku měli poměrně protiizraelské názory, postupně když se seznámili s některými skutečnostmi z pozice člověka, který má nějakou zodpovědnost, své postoje pozměnili. Možná že se to bude dít dál. Pořád však platí, že Česká republika patří v západním světě k těm nejvíce proizraelským zemím.

Co si myslíte o levicovém protiizraelském aktivismu a máte s ním osobní zkušenost?

Nárůst levicového, nebo řekněme akademického antisemitismu, je patrný, a také s tím spojeného aktivismu. Co bylo před deseti lety vzácným jevem, je dnes skoro automatické. Před pár dny jsem se byl podívat na akci zvané Pochod dobré vůle, který pořádalo Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém.

Uvědomil jsem si, že žádná podobná akce, dokonce křesťanská, se už neobejde bez policejního dozoru, rovnou se předpokládá, že vyjádření proizraelského názoru bude bezpečnostním problémem.

Celá řada lidí, kteří někde přednášejí a nejsou aktivisty považováni za dostatečně protiizraelské, musí počítat s tím, že přijde někdo, kdo bude něco říkat nebo vykřikovat. I v našem prostředí. Teď už se to spíše stává, než nestává.

Vaši kolegyni Ireně Kalhousové se to děje.

Té se stala ještě horší věc: snaha ohrožit její pozici na univerzitě. Tyto pokusy byly vedeny anonymně s odvoláním na to, že takoví lidé by sami sebe ohrozili, což je samo o sobě zajímavá kombinace. Myslím, že tento trend je z velké části importovaný i s jeho protagonisty. Ale znám osobně i některé z českých antisionistů nebo, jak sami říkají, kritiků Izraele. Často jsou to neinformovaní lidé, kteří nikdy nebyli v Izraeli nebo v Palestině a ani nevědí, jak se správně zachází s fakty.

Souvisí to i s určitým úpadkem veřejné debaty. Může se stát, že někdo „protiizraelský“ má v něčem pravdu a někdo, kdo je víc proizraelský, se mýlí. Ale tato stanoviska jsou obvykle formulovaná ne jako polemika, ale jako zákaz říkat opačný názor, zásadní odpor k jinému mínění. Takže nejde o dialog, ale o přetlačení druhého názoru. Což je, myslím, nezdravé nejen pro tuhle samotnou věc, ale pro celkový stav veřejného života u nás.

Člověka zaráží, že některé bezmyšlenkovitě užívané obraty jako „izraelská genocida“ se už dostaly do běžného slovníku...

Demonstrace za propuštění rukojmích odvěčených do Gazy, Tel Aviv, 2024. Foto K. Cudlín.

Myslím, že to je výsledek systematického úsilí převyprávět, přeskládat celou tu debatu, pokud se vůbec jedná o debatu. Právě za pomoci neustálého používání obrátů jako „genocida“, „apartheid“, „židovský etnostát“, „kolonialismus“. Když člověk sleduje debaty, které se odehrávají na Západě, třeba na amerických univerzitách, je vidět určitý trend: děje se to pomocí

těchto skořápek, které nenesou skutečný význam, ale jsou to stavební kameny nějakého narativu, který však vytváří bariéru k pochopení problému.

Když se totiž někdo dívá na svět prizmatem čistě jenom moci a rozděluje svět na pachatele a oběti, na kolonialisty a kolonizované, v podstatě nemá šanci zahlédnout žádnou nuanci, žádnou šed' nebo komplikaci. To už se u nás také děje a myslím, že s tím Izrael nemůže nic moc dělat, protože za tím stojí obrovská mašinerie lidí, z nichž někteří si dokonce myslí, že konají dobro. Izraeli to možná uškodí, ale pochybuji, že to pomůže Palestincům. O ty koneckonců čas to vlastně ani moc nejde.

Vznikly vaše kniha *Hebrejky* nebo podcast *Předvařená Bible jako způsob, jak si od těžkých témat odpočinout?*

Hebrejky vznikly jako série článků a pravda je, že se zrodily jako derivát mé snahy si odpočinout od politiky. Ve skutečnosti jsou to ale také příběhy politické nebo i válečné. Poté, co kniha vyšla, dostal jsem spolu s kladným přijetím i řadu „stížností“ na to, které ženy v *Hebrejkách* chybějí, takže se snažím napsat *Hebrejky 2*. Předvařenou Bibli jsem vymýšlel za covidu a s odeznáním covidu jsem tuhle práci přerušil, ale doufám, že se k ní někdy vrátím.

Co vám přináší radost, nebo spíše – co vám dává ve vaší práci sílu? Jste znám tím, že v analýzách používáte literární odkazy, od *Medvídka Pú* po Williama Shakespeara, je to tedy třeba literatura?

Co se týče radosti: mám podobnou zkušenost jako řada jiných lidí, totiž že už s útokem na Ukrajinu a pak další rok s útokem na Izrael a následnou válkou jsem ztratil velkou část nějaké radosti. Litoval jsem toho, co se dělo v Gaze, ale myslím si, že ta válka byla ze strany Izraele nejen legitimní, ale i nevyhnutelná.

Sílu mi dodává vědomí, že i když jsou věci špatné, nakonec se musí obrátit k lepšímu. **ALICE MARXOVÁ**

CUDLÍN V KLAUSOVÉ SYNAGOZE

O výstavě a publikaci fotografií z Izraele

Dokumentární snímky Karla Cudlína nás provázejí dlouhá léta, jeho záběry lidí v nejrůznějších prostředích, situacích a dobách v Česku, na Ukrajině či v Rusku, portréty prezidenta Václava Havla a dalších osobností patří k naší kulturní a lidské krajině, jeho styl poznáte na první pohled. V Izraeli se pohybuje od 90. let minulého století a zaznamenal pro nás (stejně jako jinde) škálu místních obyvatel: mužů, žen, dětí i zvířat, Židů sekulárních, ortodoxních i ultraortodoxních, muslimů, izraelských Arabů i Palestinců v Gaze a na Západní břehu, beduínů, řádových sester a mnichů, v ulicích měst, ve vesnicích, na plážích u moře i na poušti,

Po teroristickém útoku, Jeruzalém, 1996.

při práci, na stráži i při odpočinku, v civilu, v uniformě, v chasidském hábitu nebo v purimových maskách, při oslavách i ve chvílích smutku. „Samozřejmě už tím, že něco fotografujete, zaujímáte postoj, už děláte výběr z nějaké situace a z nějakých faktů. Fotografie není nikdy úplně objektivní, už i tím, že se snažíte někomu nestránit, výsledek ovlivňujete,“ řekl v jednom z rozhovorů. Cudlín nestrání nikomu, ale současně není reportérem konfliktů, zachycuje všední situace nebo často situace

„poté“, tedy chvíle bolesti po teroristickém útoku, po vojenském zásahu, zármutkem změněné tváře, rozpadlé budovy, toulavé psy.

V úvodu ke krásné publikaci *Burning Love*, k jejímuž vydání se současná výstava v Klausově synagoze v Praze koná a do které přispěl izraelský novinář a spisovatel Tsur Shezaf, vzpomíná fotograf na první cestu do Izraele na počátku 90. let. Tehdy přes nadnesená očekávání nalezl „o poznání skromnější realitu“. „Časem se ale všechno mění, a tak se v průběhu let, kdy jsem se do Izraele vracel, spolu s rozlohou letiště proměňoval i můj pohled. Věci získávaly ostřejší kontury tím, jak jsem neustále odkrýval další a další vrstvy skryté pod povrchem každodennosti této pro mě jedinečné a zvláště přitažlivé země.“

Expozice se jmenuje *Burning Love: Izrael objektivem Karla Cudlína*, koná se v Klausově synagoze v ulici U Starého hřbitova. Pořádá ji pražské Židovské muzeum spolu s fotografickým sdružením 400 ASA, kurátorkou byla Michaela Sidenberg (hlavní kurátorka ŽMP) a koná se u příležitosti prvního vydání zmíněné publikace. Zhlédnete na ní na 200 snímků, velkou část z nich na velké obrazovce (do knihy bylo zařazeno na 100 fotografií).

Prostředí raně barokní synagogy ve spojení s Cudlínovými černobílými fotografiemi má nečekané kouzlo:

jemná architektura interiéru s okny s barevnými vitrážemi jako by vedla se snímky z naprosto „nebarokního“ prostředí dialog, v čase, prostoru, v historii. Dvěma fotografiemi, které jsou vytištěny na jemné látce (obdobě synagogální textilie), prosvítají

Židovští kluci, v pozadí Západní zeď a Chrámová hora, 1999.

odlesky barevných vitráží a křišťálových lustrů: na jedné textilii vidíme pasáka ovcí v Negevské poušti, jenž se svým stádem prochází kolem

Pohled do Klausovy synagogy s výstavou. Foto am.

ohromné solární elektrárny Ašalim (2023), na druhé modlicího se muže na kraji kráteru Ramon v Negevu (2024). Do ryze izraelské atmosféry,

U solární elektrárny Ašalim, 2023.

v níž vedle sebe koexistuje ta nejvyšší civilizace a nejprostší život, vstupuje prostředí střední Evropy, židovských učenců a rabinů z doby

rozkvětu židovské vzdělanosti v Praze, ale také připomínka doby holokaustu, kdy byl v synagoze sklad a expozice válečného Židovského ústředního muzea, i naše pražská (zatím) poklidná současnost.

Pozoruhodný kontrast tvoří také vitráž a pod ní snímek muly, která má stáť ve staré otřískané dodávce. Jedná se o fotografii z Gazy z roku 1997, kdy už v tehdy přelidněném území domácí zvířata nacházela přístřešky ve vyrazených autech.

Na výstavě a v knize určitě zaujmou snímky z doby intifád, davy tichých lidí po teroristických útocích nebo tváře napjaté očekáváním na shromážděních, kdy lidé sledovali, kdo z rukojmích unesených do Gazy po útoku 7. října 2023 bude propuštěn. Na otázku, jak dokáže Cudlín fotografovat i v tak těžkých chvílích, odpověděl, že stačí navázat oční kontakt, mlčky požádat o svolení, chovat se citlivě. „Nikdy mě neodháněli,“ říká.

Díky Karlu Cudlínovi a jeho citlivému oku a aparátu máme příležitost

Na checkpointu, Západní břeh, 2004

spatřit tu tolik popisovanou pestrost a rozmanitost izraelského prostředí jakoby na vlastní kůži, jeho snímky nehodnotí, nesoudí, nesázejí na senzacnost situací, ale vtahují nás do děje a svou nevyjatostí v sobě mají určitou naději, jako třeba fotografie dvou brýlatých pihovatých kluků, kteří v úsměvech odhalují křivé zuby. Za nimi jsou rozostřeně vidět symboly izraelsko-arabského sváru a rozděleného města: Západní zeď a za ní Chrámová hora se Skalním dómem. Sami se o tom můžete přesvědčit až do 6. září tohoto roku. Výstava je součástí návštěvnického okruhu, ale lze ji zhlédnout i samostatně, vstupné činí 60 Kč. Knihu lze zakoupit na místě. (am)

MAĎARSKÉ VOLBY

(dokončenie zo str. 3)

Vrátane ruského ministra zahraničia Sergeja Lavrova, ktorú odhalili a zverejnili miestni investigatívni novinári. Mnohí voliči boli zdesení z toho, ako ďaleko zašiel Orbán v spojení s Putinom. Na posledných predvolebných mítingoch strany Tisza jedným z hlavných hesiel bolo „Rusi, domov!“ (*Ruszkik, haza!*). Na Slovensku dnes celá demokratická koalícia tiež vystupuje proti prorúskej politike Ficovej vlády, požaduje okamžitý návrat na prozápadnú trajektóriu.

A po štvrté, dostavila sa obyčajná únava obyvateľov z dlhodobého vládnutia tej istej strany a toho istého lídra. Jednoducho sa Orbán mnohým Maďarom zunoval. Ide o zhodný pocit s dnešnými pocitmi mnohých Slovákov, ktorí si myslia, že štyri Ficove vlády stačili: „Dost' bolo Fica!“

DOPAD NA SLOVENSKO

Na susednom Slovensku maďarské voľby boli celý čas ostro sledované, ich výsledky sa tu skúmajú cez pomyselný drobnohlád slovenského kontextu a analytici, novinári, ale aj aktívni politici sa predbiehajú v odhadoch ich možného vplyvu na dvojstranné vzťahy a na celkový vnútropolitický vývoj v krajine. Preto má zmysel sa zmieniť o tom, čo tieto výsledky môžu znamenať pre Slovensko, jeho zahraničnú a vnútornú politiku, minimálne v horizonte zostávajúceho pol-druharočného pôsobenia súčasnej vlády v Bratislave.

Hlavný slovenský sympatizant Viktora Orbána premiér Robert Fico prišiel o silného spojenca v stredoeurópskom regióne (V4) a v celej EÚ. Maďarsko-slovenský „disidentský“ tandem, ktorý v poslednom období blokoval pomoc Ukrajine a vystupoval proti sankciám voči Rusku, je odteraz minulosťou. Fico sa pred maďarskými voľbami nechal počuť, že bude pokračovať v tejto spoločnej línii aj ďalej bez ohľadu na volebné výsledky v Budapešti. Na to by sa dalo povedať: „Nech to skúsi a uvidí, čo príde.“ Fico, neporovnateľne politicky slabší než Orbán, ako osamotený ruský trojský kôň v EÚ by nemal dosta-

točný výtlač. Slovenský premiér nemá v EÚ na takúto politiku nijakých spojencov, ktorí by ho podporovali, v Európskom parlamente má päť politicky bezprizorných europoslancov s nulovým vplyvom. V krajine, kde 80 percent všetkých verejných investícií pochádza z eurofondov, púšťať sa do podkopávania jednoty EÚ v kľúčových politických otázkach by určite nebola dobrá idea. EÚ by rýchlo našla cestu ako umrávniť delikventa.

Fico prišiel aj o partnera v dvojstranných vzťahoch. Medové obdobie slovensko-maďarského partnerstva, založeného na osobnej družbe Orbána a Fica, je preč minimálne na ďalšie volebné obdobie, možno že aj navždy. Nastupujúci premiér Péter Magyar už avizuje, že nebude tolerovať novelu trestného zákona, ktorá má chrániť Benešove dekréty pred akoukoľvek verejnou kritikou. Fico teraz môže iba snívať o tom, že vzťahy Bratislavy s Budapešťou zostanú rovnako vyrovnané ako doteraz. V kresle slovenského premiéra totiž stále sedí politik, ktorý sa celý čas prezentoval ako najzarytejší spojenec Orbána, pričom na jeho protikandidáta Magyara pred voľbami spoza hraníc útočil ako na „pro-bruselského“ politika.

Odpoveďou najväčšieho slovenského populistu všetkých čias (Fico sa svojho času sám o sebe vyjadroval takýmto spôsobom) na zmenu politickej línie v Budapešti môže byť hrá maďarskou kartou v politickom súboji, a to najmä pred slovenskými parlamentnými voľbami na jeseň 2027. Fico odteraz nemusí brať ohľad na reakcie z maďarskej vlády, keďže v nej už nebude sedieť jeho politický spojenec, de facto patrón.

Najvýraznejší dopad výsledkov maďarských volieb na Slovensku sa môže prejavíť v rovine straníckej politiky v období pred parlamentnými voľbami 2027 a to v celkovej spoločenskej atmosfére, v mobilizácii obyvateľstva a v étose spolupráce opozičných demokratov. Hlavný odkaz maďarských volieb pre Slovensko znie: aj dlhodobo vládnući autokrat môže byť porazený demokratmi, ak títo vytvoria širšie spojenectvá, presvedčia obyvateľstvo, že sú lepšou alternatívou pre ľudí, a odmietnu kokeťovanie s diktátorským Ruskom.

ŽIDÉ Z FELVIDÉKU

Ukázka z knihy Jaroslava Franeka Erec Izrael

Z území dnešního Slovenska pochází mnoho významných a často i světově proslulých osobností z nejrůznějších oblastí života – učenci, politici, architekti, lékaři, překladatelé, spisovatelé, ale i vojáci, cestovatelé a umělci.

O některých z nich víme, že mluvili slovensky, u jiných to není jasné. Není však žádný důvod, aby nebyli součástí slovenských dějin. Protože dějiny jsou také dějinami území. Součástí slovenských dějin jsou integrálně i dějiny Československa, ale také tisícileté společné dějiny Uherska, které patří i nám. Uherští panovníci byli také panovníky Horních Uher nebo, chcete-li, „Felvidéku“. Základním způsobem ovlivňovali dění na našem území, vydávali zákony, vedli války, zaváděli reformy, budovali obchodní cesty, udělovali privilegia. Někteří zemi pozvedli, po některých zůstal horší dojem, ale historie, kterou tvořili, je i naší historií. Svět je spojen mnoha vazbami, které vytvářeli i lidé z našeho okolí. Podíváme se společně na osudy některých méně známých, ale ze Slovenska pocházejících osobností, které se významným způsobem zapsaly do historie a jsou známější v zahraničí než na Slovensku. Jednou z nich je i Ármin Vámbéry.

ÁRMIN VÁMBÉRY

Jedním z nejznámějších orientalistů 19. století, jehož jméno je výrazně spojeno s maďarskou jazykovědou, je Ármin Vámbéry, někdy psaný také jako Hermann Wamberger. Vámbéry se narodil 19. března 1832 ve Sv. Juru u Bratislavy v chudé židovské rodině. Podle některých autorů rodina pocházela z německého Bambergu a jejich původní příjmení bylo Bamberger. Vámbéryho otec zemřel rok po jeho narození, o rodinu se starala matka. Byla to prostá, ale bystrá žena, která si jako první všimla dobré paměti a mimořádného jazykového nadání svého syna. Rozhodla se ke kroku, který židovská komunita v Juru neviděla ráda – zapsala Ármina do evangelické školy, kterou navštěvoval do svých 12 let. Tehdy již ovládal němčinu, maďarštinu, jidiš, hebrejštinu a latinu. Jako

dvanáctiletý nastoupil do učení jako krejčovský pomocník, později se uplatnil jako vychovatel syna místního hostinského. Přátelé mu pomohli a umožnili mu další studium na místním piaristickém gymnáziu v Juru, kde absolvoval dva ročníky, ale k maturitní zkoušce se nedostal. Ve 14 letech opustil Sv. Jur a odešel do nedaleké Bratislavy (Prešporku), s níž byl Sv. Jur od roku 1840

Ármin Vámbéry v různých fázích svého života.

spojen koňskou železnicí (první v Uhrách). V Bratislavě se živil různými pomocnými pracemi, dával lekce studentům, pomáhal v obchodě. A vedle práce dělal to, co ho provázelo celý život – učil se jazyky. K jazykům, které ovládal, přidal francouzštinu a ruštinu, zvládl i slovenštinu. V Bratislavě zůstal do roku 1849, poté odcestoval za matkou, která se znovu vdala a žila v Dunajské Středě. Bylo mu 18 let a nechtěl se celý život živit manuální prací. Vzdělával se jako samouk, byl nesmírně pracovitý, vytrvalý i disciplinovaný. Od roku 1851 žil v Budapešti, stal se domácím učitelem a upoutal pozornost vlivných lidí. Na krátkou dobu odešel jako domácí učitel do Chorvatska, ve věku 25 let se vrátil do Budapešti. Jeho životopisci uvádějí, že v té době již ovládal 17 jazyků, osvojil si i zásadně důležitou angličtinu a naučil se první orientální jazyk – turečtinu, respektive její osmanskou variantu, kterou se mluvilo v Istanbulu. Později zvládl i arabštinu.

PUTOVÁNÍ ORIENTEM

V Budapešti se Vámbéry seznámil s baronem Józsefem Eötvösem, liberálně smýšlejícím spisovatelem a politikem. Eötvös měl pověst empatického člověka se silným sociálním citěním. Jeho finanční podpora umožnila v roce 1857 Árminu Vámbérymu odcestovat do Istanbulu, kde se mu po počátečních obtížích podařilo navázat vztahy s vlivnými úředníky a nakonec i se sultánovým tchánem. Získal přezdívku Rašid Efendi, pod kterou ho znali i na sultánově dvoře. V Istanbulu strávil čtyři roky a v tomto období vydal svou první publikaci, německo-turecký a turecko-německý slovník. Vámbéryho přitahovala zejména literatura a kultura osmanské říše, především Turecka, a dlouhodobě se věnoval hledání společných kořenů tureckého a maďarského jazyka. Živil se jako učitel, získal společenské kontakty a díky nim se uplatnil i jako tajemník Mehmeda Fuada Paši.

Stal se korespondujícím členem Maďarské akademie věd a s její finanční podporou se na podzim roku 1861 vydal na cestu do Střední Asie. Cestoval převlečený za sunnitského dervíše. Jeho cesta vedla z Trabzonu u Černého moře do Teheránu v Persii, kde se připojil ke skupině poutníků, kteří se vraceli z Mekky. Strávil s nimi několik měsíců cestováním přes centrální Írán. Poté se přes Isfahán a Šíráz (města v dnešním Íránu) v červnu roku 1863 dostal do Chorezmu ve Střední Asii. Po celou dobu cesty si zachoval identitu „Rašida Efendiho“ a po příjezdu do Chivského chanátu (v té době autonomní útvar na území dnešního Uzbekistánu) vystoupil před chánem Muhammadem Bahadúrem Chánem II. Neprozradil však, že pochází z Evropy.

Se skupinou spolecestujících následně putoval přes Bucharu do Samarkandu (dnešní Uzbekistán). Zpočátku vzbudil podezření místního vládce, ale i tam se mu podařilo přesvědčit místní obyvatele, že je chudý dervíš. Po odchodu ze Samarkandu se Vámbéry vydal na zpáteční cestu. V Herátu (Afgánistán) se připojil ke karavaně směřující do Teheránu. Odtud se přes Trabzon a Erzurum dostal v březnu 1864 zpět do Istanbulu. Během celé cesty byl jeho život v ne-

bezpečí a chránila ho pouze jeho identita islámského dervise.

KARIÉRA V EVROPĚ

Do Budapešti se vrátil v roce 1864 a po krátkém pobytu odcestoval do Londýna, kde připravil k vydání svou cestopisnou knihu. Pod názvem *Travels in Central Asia* se v Británii setkala s obrovským úspěchem a z Ármina Vámbéryho se ze dne na den stala celebrita. Přijímali ho vysoce postavení aristokrati, členové akademické obce i poslanci parlamentu. Audienci mu dokonce udělila sama královna Viktorie. Jako známé osobnosti mu rakouský velvyslanec v Londýně poskytl doprovodný dopis, který mu otevřel bránu k vídeňskému císařskému dvoru. Císař František Josef ho po návratu Vídně přijal a jmenoval profesorem orientálních jazyků na královské univerzitě v Pešti.

Tam se ale Vámbéryho jmenování setkalo s odporem. Mělo to několik důvodů. Univerzita byla tradičně katolická, měla jezuitskou minulost a nově jmenovaný profesor byl původem Žid, který konvertoval k reformované křesťanské církvi. Předmětem největší kritiky byla skutečnost, že Vámbéry neměl akademické vzdělání, a dokonce ani maturitu. Navzdory chladnému přijetí se Vámbéry na univerzitě udržel, v letech 1865–1904 vyučoval orientální jazyky a založil první katedru turkologie na světě.

Napsal řadu prací o příbuznosti maďarštiny a tureckých jazyků. Jeho názory vyvolaly v akademické obci vášnivé spory a dodnes nedošlo k jednoznačnému přijetí či odmítnutí jeho teorií. Diskuse, které vznikly po zveřejnění jeho prací, se označují jako „maďarsko-turecká jazyková válka“. V roce 1876 (ve věku 44 let) se stal řádným členem Maďarské akademie věd a od roku 1894 byl členem jejího předsednictva.

Vámbéry se proslavil také jako publicista, obhajující britskou politiku a zároveň jako kritik ruské carské politiky ve Střední Asii. Při svých 70. narozeninách v březnu 1902 byl oslavován v médiích a přijímal blahopřání od významných osobností a akademických institucí z celé Evropy. Britský král Eduard VII. (jeho osobní přítel) ho jmenoval čestným velitelem Královského pluku a poslal mu dopis, v němž ho nazval „dobrým a věrným přítelem Anglie“.

Publikoval převážně v němčině a maďarštině. Mnohá z jeho děl byla přeložena do dalších jazyků, zejména do francouzštiny, četné jsou překlady jeho cestopisu po Střední Asii. Vyšla také jeho autobiografie napsaná v angličtině.

Zajímavá je charakteristika Vámbéryho z pera Theodora Herzla, který ho znal a požádal ho o pomoc při navazování diplomatických vztahů s osmanským sultánem. Podle Herzla „(Vámbéry) neví, zda je spíše Turek, nebo Angličan, píše knihy v němčině, stejně dobře ovládá dvanáct jazyků, vyznává pět náboženství, z nichž ve dvou působil jako kněz“.

Druhá stránka Vámbéryho vztahu k Anglii byla odhalena až mnohem později. Ze spisů, které zpřístupnil britský národní archiv více než 90 let po jeho smrti (v roce 2005), vyplynulo, že Vámbéry byl placeným zaměstnancem britského ministerstva zahraničních věcí. Jeho úkolem bylo bojovat proti šíření ruského vlivu ve Střední Asii a prosazovat britské zájmy na Indickém poloostrově.

VÁMBÉRY A SLOVENSKO

Ármin Vámbéry se oženil 28. dubna 1868 (ve věku 36 let) s Kornélií Rechnitz-Aranyiovou, svatba se konala v kostele reformované církve. Jediným dítětem z tohoto manželství byl syn

Lavička Ármina Vámbéryho v Dunajské Středě. Foto archiv.

Rusztzem Vámbéry, narozený v roce 1872. Za zmínku stojí, že Rustemovým kmotrem se stal britský korunní princ a pozdější král Eduard VII., který Ármina znal z jeho pobytu v Londýně, vážil si ho a stal se jeho přítelem.

Rusztzem měl s otcem velmi blízký vztah, ale profesně ho nenásledoval. Stal se právníkem a diplomatem, je známý také jako kriminalista. Krátkou dobu (1947–1948) byl velvyslancem Maďarska ve Spojených státech.

Sv. Jur u Bratislavy, rodiště Ármina Vámbéryho, není jediným důvodem, proč ho spojujeme se Slovenskem. Existují také záznamy o jeho pobytech a přednáškách ve Vysokých Tatrách. V roce 1863 se v oblasti Velké a Malé Studené doliny setkal s německým cestovatelem a jazykovědcem Heinrichem Barthem (1821–1865). Ve Smokovci 9. srpna 1867 vystoupil v lázeňské knihovně, které výtěžek z přednášky věnoval. Druhou přednášku měl v roce 1871 – v tomto případě věnoval výtěžek na výstavbu turistické chaty ve Velické dolině. Vysoké Tatry i Uherský karpatský spolek propagoval v roce 1893 sérii článků v britském a americkém tisku.

Ármin Vámbéry zemřel v Budapešti 15. září 1913, pohřben je na Národním hřbitově na ulici Fiumei.

Dunajská Streda, kde krátce žil v době svého mládí, si na rozdíl od Bratislavy známého orientalistu připomíná. V centru města se nachází socha tohoto učenice, sedícího na lavičce s knihou v ruce. O pobytu Vámbéryho v Bratislavě v letech 1846–1849 toho víme málo. Možná proto ho tam zatím žádná pamětní deska nepřipomíná.

Ze slovenštiny přeložil jd

Knih Jaroslava Franeka *Erec Izrael* přináší základní a srozumitelně podané informace týkající se historie, současnosti, počasí, ekonomiky, Jeruzaléma, školství i demografie této země, na mnoho způsobů propojené s evropskou civilizací. A nejen to. Jak píše autor v předmluvě, „je malou sondou do problematiky toho, co nás s Izraelem a se židovstvím spojuje“. Protože, jak říká na jiném místě, „Izrael uprostřed orientálního světa představuje na Blízkém východě část ‚Západu‘, část Evropy, dokonce střední Evropy. S jejím smutkem a nostalgií, s jejím Kafkou a Kunderou, s klezmer hudbou a odmítáním autorit, s humorem, kterému Středoevropan dobře rozumí. Jsme Izraeli bližší než západní Evropa a platí to i naopak.“ Ostatně naše ukázka o tom přesvědčivě vypovídá. (Více o knize viz *Rch* 1/26.)

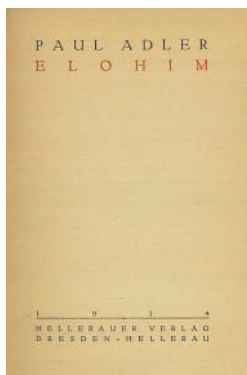
Jaroslav Franek: Erec Izrael, nakladatelství Marenčin, Bratislava 2025, 160 stran, pevná vazba. Cena 16,90 EUR.

NALÉZÁNÍ PAULA ADLERA

Zbraslavské útočiště zapomenutého proroka

Přesto může naše pozemská cesta v jistém smyslu nabýt významu pro věčnost, stačí, když se rozhodneme a veškeré lidské činnorodé smýšlení necháme směřovat do nadzemského prostoru, když tedy lidem na zemi přirkneme vedle Boha i vlastní nadzemskou energii. (Paul Adler)

V literárních dějinách nacházíme osobnosti, které namísto „literární nesmrtnosti“ volily ústup do ústraní a tvůrčí ztišení. Paul Adler (1878–1946), pražský německy píšící spisovatel židovského původu, byl kdysi jedním z výrazných hlasů literárního expresionismu – vizionářem ovládajícím čtrnáct jazyků, jehož intelektuální obzor sahál od historie a výtvarného umění až po japonskou literaturu. Adlerův spisovatelský osud není jen kronikou literárního odmlčení, především je lidským dramatem o vnitřní integritě a rodinné soudržnosti, která má spolu s příznivou shodou okolností umožnila v časech perzekuce přežít ve zbraslavském azylu. Jako připomínku tohoto výsostného ducha a k uctění 80. výročí autorova úmrtí připravujeme na dům v ulici Elišky Přemyslovny 447 na Zbraslavi instalovat 8. června 2026 pamětní desku.

Kniha *Elohim* vyšla roku 1914 v nakladatelství Helleauer Verlag.

EVROPA A LITERATURA

Paul Adler se narodil 4. dubna 1878 v Praze v židovské obchodnické rodině. Po studii práv a filozofie na pražské německé Karlo-Ferdinandově univerzitě se vydal na cestu Evropou. Vídeň, Paříž a především Itálie formovaly jeho kosmopolitní pohled na svět. Právě v Itálii potkal Annu Kühnovou (rozenou Dušíkovou), svou pozdější manželku.

Nejplodnější literární období prožil mezi lety 1912–1920 v umělecké kolonii v Hellerau u Drážďan. Zde vznikla jeho klíčová prozaická díla: povídkový cyklus *Elohim* a romány *Nämlich* a *Die Zauberflöte*.

Nezdar německé listopadové revoluce roku 1918 znamenal pro levicového Adlera zásadní zlom. Přestal chápat literaturu jako „duchovní fundament proměny světa“ a po roce 1920 od prozaické tvorby zcela ustoupil. Soustředil se na publicistiku, literární kritiku a překlady, zejména z francouzštiny,

ale také z italtštiny, španělštiny a angličtiny. Stýkal se nebo komunikoval s mimořádnými osobnostmi evropské kultury, mezi něž patřili Franz Kafka, Max Brod, Rainer Maria Rilke či Martin Buber.

ÚTĚK Z HELLERAU DO PRAHY

Na počátku roku 1933 poslali manželé své děti, Alžbětu (nar. 1912) a Hanse (nar. 1914), do Prahy v naději, že budou v bezpečí. Krátce nato vpadlo do jejich bytu v Hellerau komando SA. Adler se pokusil proti domovní prohlídce protestovat, na

což mu příslušníci SA odpověděli urážkami („Drž tu svou špinavou židovskou hubu!“) a násilím. Vyrazili mu zuby. Zachránil se útekem a bezprostředně poté odjel do Prahy. Manželka – podle nacistických kritérií „árijka“ – jej následovala o dva týdny později.

V Praze publikoval pod pseudonymy. Věnoval se především esejistice a literární kritice. Přispíval do časopisů *Der Querschnitt*,

Die literarische Welt a vídeňské *Bühne*. Znovu také navázal na spolupráci s československým deníkem *Prager Presse*, založeným roku 1921 z iniciativy T. G. Masaryka a Camilla Hoffmanna. Zabýval se japonskou literaturou.

SOUSEDSTVÍ S NACISTOU

Adlerovi žili na Zbraslavi za protektorátu ve vyčerpávající atmosféře. Syn Hans získal na Německé vysoké škole technické v Praze titul inženýra. Od konce 30. let se stal – přestože byl podle rasové legislativy klasifikován jako „poloviční Žid“ a jeho vlastní postavení bylo nejisté

– klíčovou oporou rodiny. Působil jako projektant v berlínské strojírenské firmě Demag, a mohl tak své blízké finančně podporovat. Jak uvádí ve vzpomínkách citovaných v knize Luda Abichta *Paul Adler, ein Dichter aus Prag*, byla rodina úřady vedena v důsledku právního postavení manželky

Paul Adler na portrétu z žádosti o pas, 1921. Zdroj NA, PŘ II, 1921–1930, sign. A 1511, kart. 11.

Anny a z něj vyplývající klasifikace dětí jako „privilegovaná židovská rodina“. Naštěstí ani jedno z dětí nebylo zapsáno v židovské náboženské obci, což Hans pokládal za zásadní okolnost, která jim umožnila uniknout bezprostřednímu ohrožení.

V roce 1939 prodělal Paul Adler mozkovou mrtvici a ztratil schopnost samostatného pohybu. O rok později onemocněla jeho žena. Péči o rodiče převzala dcera Alžběta,

kteřá dávala hodiny němčiny rodině místního lékaře Vladimíra Melichara, jenž rodinu pravděpodobně diskrétně podporoval. Přestože Adler žil fakticky v ilegality, udržoval kontakt se sousedem a za heydrichiády zavražděným spisovatelem Vladislavem Vančurou. Rádi prý spolu hovořili o umění, politice i tragické situaci v zemi.

Zvláštní kapitolu pobytu Adlerových tvořil sousedství s gymnaziálním profesorem Friedrichem Albrechtem, vedoucím místní organizace NSDAP. V Albrechtově bytě se nacházela úřadovna NSDAP, o čemž svědčí

i zápis ve zbraslavské kronice z května 1945: „5. 5. stržena a rozšlapána byla tabule „Standesamtu“ z domu č. p. 243.“ Albrecht zastával funkci blockleitera jen v letech 1941–1943, poté byl z vedení NSDAP odstraněn. Kronikář uvádí jeho tvrzení, že pálil udání podávaná českými obyvateli. Ve zjištěné atmosféře května 1945 pak prosila Albrechtova žena Adlerovy a jejich prostřednictvím vdovu po Vladislavu Vančurovi, lékařku Ludmilu Vančurovou, o svědectví, že její manžel ro-

dinu „ušetřil“. Navzdory tragickým osobním zkušenostem prý žádosti vyhověli. Albrecht však byl zatčen a vyslýchán.

Náhrobek Adlerových rodičů na Novém židovském hřbitově v Praze. Paul Adler zde byl pohřben v roce 1946, jeho jméno však na kámen nebylo dopisáno. Foto Jitka Kvítek, 2025.

Zemřel v prosinci 1945. Příčina jeho smrti není v dostupných záznamech osvětlena.

ZÁVĚR ŽIVOTA

Paul Adler umírá na Zbraslavi 8. června 1946 ve věku 68 let po druhé mrtvici. Před smrtí požádal dceru: „Nechci, aby ses pokoušela znovu publikovat moje díla nebo s tím vůbec něco dělala“ (Abicht). Je pohřben podle židovského rituálu do hrobu svých rodičů na Novém židovském hřbitově na Olšanech, nedaleko od hrobu svého přítele Franze Kafky; jeho jméno však na náhrobku není.

Dům v ulici Elišky Přemyslovny 447 na Zbraslavi, současný stav. Zde bude v červnu osazena pamětní deska. Foto Jan Majcher, 2026.

Manželka Anna zemřela roku 1950 a je pohřbena na zbraslavském hřbitově Havlín na nám neznámém místě. Syn Hans se roku 1945 oženil v Hamburku s Irmou Marxenovou. Od roku 1949 žil s rodinou v Londýně. Měli tři dcery (Ilse, nar. 1946; Hanne, nar. 1948; Susan, nar. 1956). Hans zemřel roku 1975. Dcera Alžběta žila na Zbraslavi v ulici Košíkářská 671 až do své smrti v roce 1985. Holokaust nepřežili Adlerova sestra Hedwig Hübscherová ani švagr Ignaz Hübscher, kteří roku 1942 zahynuli v Terezíně.

Dnes je Adlerova tvorba objevená ze jména v německém literárním prostředí. Literární historička Annette Teufelová z Technické univerzity v Drážďanech vydává od roku 2017 jeho sebrané spisy v pěti svazcích a v roce 2018 se zde uskutečnila první mezinárodní konference věnovaná jeho odkazu. Tato odborná pozornost naznačuje, že Adlerovo dílo neztrácí na aktuálnosti ani po desetiletích. Nabízí se tak šance, že tento neprávem polozapomenutý autor znovu najde své čtenáře. Snad k tomu přispěje i v úvodu zmíněná pamětní deska.

JAN MAJCHER

ŽALMY PAULA SIMONA

Slavný americký písničkář v dubnu potěšil Prahu

V dubnu uvedl v Kongresovém centru v Praze své nové album americký písničkář, skladatel hudby a textů, kterého asi není třeba představovat – Paul Simon. Skladby z alba z roku 2023, jež 84letý umělec nazval *Seven Psalms*, zahrál v první části koncertu, ve druhé připomněl své slavné písně, jak z éry spolupráce s Artem Garfunkelem, tak ze sólové dráhy. *Sedm žalmů* je sedmidílná kompozice; části úvodní písně *Lord* se s obměnami prolínají celou skladbou, stejně jako se motivy opakují v žalmech.

Jaký je Paul Simon žalmista, tedy ten, kdo dle biblické tradice velebí Hospodina, obrací se k němu o pomoc, zpívá o své lásce k němu, ale také o svém zoufalství, strachu či pochybnostech o sobě, o druhých a o stavu světa? Simon této tradici dostal, jeho písně používají výrazy a obraty z tradičních žalmů, jsou však zpovědí moderního člověka, současného amerického Žida, umělce, člověka sice pochybujícího o božské všemohoucnosti a bez bezvýhradné víry v Něj, nicméně nikoli bez víry.

Velebí Hospodina jako tvář země, panenských pralesů i lidského úsilí přírodu chránit: *The Lord is a virgin forest / The Lord is a forest ranger* (Bůh je panenský les / Bůh je strážce lesa); Hospodina, který se zjevuje v projevech milosrdenství a vstřícnosti k cizincům, tedy základních etických kamenek judaismu: *The Lord is a meal for the poorest of the poor / A welcome door to the stranger*

(Bůh je pokrm pro nejchudší z chudých / dveře otevřené cizinci). Vnímá však i Hospodina trestajícího a představujícího globální katastrofy: *The COVID virus is the Lord / The Lord is the ocean rising* (Bůh je covidový virus / Bůh je stoupající oceán).

V duchu Franze Kafky, pro nějž bylo psaní „formou modlitby“, je Bůh Simonovi v žalmech „hudba, již slyší v hloubi údolí nepostizitelného“ (*The Lord is the music I hear / Deep in the valley of elusive*). Připomeňme, že tradiční žalm zní: „I kdybych měl jít údolím stínu smrti, ničeho zlého se nebojím, neboť ty se mnou

jsi.“ Stezky Boží, po nichž spravedlivý člověk nesklouzne, jsou u Simona „stezkou, po které uklouznou a klesám“ (*The path I slip and I slide on*).

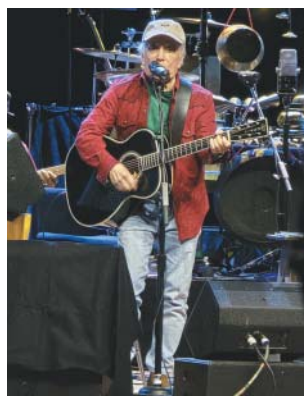
Kdo je člověk a má jeho život, jeho prchavá existence ve vesmíru nějaký smysl? ptá se v písni *Forgiveness* (Odpuštění): *I have my reasons to doubt / The white light eases the pain / Two billion heartbeats and out / Or does it all begin again?* (Mám své důvody k pochybnostem / bílé světlo mírní bolest / dvě miliardy úderů a konec / Nebo vše začne znovu?) *Are we all just trial and error / One of a billion in the universe?* (Jsme snad jen pokus a omyl / jeden z miliardy ve vesmíru?)

Při písni *Wait* (Počkej) se řadě diváků určitě vybavily skladby jiného slavného písničkáře, Leonarda Cohena. Také ten se v písni na svém posledním studiovém albu nazvaném *I Want It Darker* (vydal ho na podzim 2016, když mu bylo 82 let a nedlouho poté zemřel) obracel k Bohu a vyrovnával se v nich se svými pochybnostmi a odcházením „mimo hru“. Jeho

texty však byly temnější a „starozákonnější“ než ty Simonovy. Cohen říká jasně: *Hineni, Hineni / I'm ready my Lord* (Zde jsem a jsem připravený, Bože).

Paul Simon se brání: *Wait / I'm not ready / I'm just packing my gear / Wait / My hand's steady / My mind is still clear* (Počkej / Ještě se nechystám / Jen si balím fídlátka / Počkej / Ruka se mi nechvěje / A hlavu mám jasnou).

Tři koncerty Paula Simona, při nichž zpěváka a jeho kytaru doprovázela početná a skvěle ozvučená kapela včetně legendárního bubeníka Steva Gadda, posluchače potěšily i dojaly. Připomněl svět, kdy se lidé zcela přirozeně orientovali v klasické kulturní krajině, ale v případě Paula Simona nejen to. Pro „své“ Pražany (a spoustu mimopražských) navíc zavzpomínal na počátek 90. let, na neplánované vystoupení na Staroměstském náměstí, k němuž ho vyzval Václav Havel (a protože u sebe písničkář neměl kytaru, půjčila mu ji Dagmar Voňková). (am)

Z dubnového koncertu v Praze. Foto Viktor Stoilov, 2026.

VIERKA

Kniha o dospievaní a holokauste

Knihu *Vierka* mi požičal kamarát s komentárom, že predstavuje dôležitý pokus priblížiť situáciu v meste Čadca a jeho okolí v období holokaustu. Argumentoval tiež, že neďaleké Kysucké Nové Mesto ako prvé na Slovensku vyvesilo bielu zástavu na znak, že je „očistené od Židov“.

POCHYBNOSTI

Nespochybnoval som význam takéhoto pohľadu, napriek tomu som ku knihe pristupoval s istou nedôverou. Len ťažko som si totiž dokázal predstaviť, že dospelý muž (1986) pochopí myslenie malého dievčaťa, detský vzťah so židovskou rovesníčkou a špecifiká holokaustu v prostredí malého mesta. (Hrdinka príbehu sa narodila 20. apríla 1929. V čase vyhlásenia „samostatného“ štátu 14. marca 1939 mala 10 rokov, v dobe jeho zániku koncom apríla 1945 bola pätnásťročná.)

Hlavne preto, aby som nesklamal očakávania spomenutého priateľa, som sa napokon rozhodol knihu „aspoň prelistovať“, no postupne som sa do deja ponáral hlbšie. Autor v doslove svoju knihu charakterizoval ako „fiktívny príbeh o skutočnej vojne a reálnych spoločenských a politických zmenách, ktoré sa odohrávali v malom meste na severe Slovenska. Predovšetkým v pohraničnom meste, cez ktoré prechádzali všetky transporty Židov zo Slovenska do okupovaného Poľska a v ktorom žila čínorodá židovská komunita.“ Text rozdelil do 47 kapitol, pričom každú označil nielen názvom, ale aj konkrétnym dátumom. Zvolený postup čitateľa informoval o časových posunoch a autorovi umožnil prezentovať široké spektrum tém. Vytvoril tak mozaiku, ktorá ilustruje politický vývoj spoločnosti, diferenciaciu majority, názorové posuny členov Vierkinej rodiny, ale tiež zhoršovanie životných podmienok Židov (nielen) v Čadci.

VEĽKÉ A MALÉ DEJINY

V kapitolách sa striedajú udalosti „veľkých dejín“ (vznik slovenského štátu, začiatok druhej svetovej vojny, prijatie a následky Židovského kódexu, dopad deportácií na komunitu a majoritu, vypuknutie Slovenského národného povstania) s prejavmi každodenného života rodiny a (nielen židovských) obyvateľov

mesta. V centre deja sa nachádza Vierka, ktorej „sekundujú“ rodičia, starší brat Števo, mladšia sestra Oľa a židovská priateľka Katarína (Kitty) Weichherzová. Už táto malá vzorka Tomášovi Galierikovi umožnila ilustrovať postupnú premenu majoritnej spoločnosti. Vierkini rodičia súcítia so svojimi židovskými susedmi, zo strachu však prejavy sympatií skrývajú pred okolím aj pred vlastnými deťmi. Obavy vyvolával najmä syn Števo. Neskrývaný odpor voči „vydriduchom, ktorí ožobračovali Slovensko“ vyjadroval spolu s partiou rovesníkov nielen slovné, ale aj násilím voči židovským deťom či nočnými výpravami k deportačným vlakom. Ani tu sa neuspokojili s úlohou tichých pozorovateľov: „Fuj, to je... veď to je... veď to je...“ skrútilo nos Števovi. „Hej, hovná. Bol som ešte večer u krstných ich pozbierať. Aj ma krstný prichytil a chytal sa za hlavu. Či idem z teho polievku variť alebo čo.“ „A čo chceš s tým robiť?“ pýtal sa Dušan. „Šak podám im, keď tak ruky otŕčajú,“ rehotal sa Lukáš.“

Nepriateľský postoj tejto partie sa zmiernil, keď ich počas jednej z výprav oslovila rovesníčka Ela z neďalekého Kysuckého Nového Mesta. Spoznala ich podľa hlasu a prosila, aby jej doniesli vodu. Chlapci ušli, ale pochybnosti ostali: „Šťak ich všetkých vzal! Ela bola Židovka? Ako je to možné? Veď mala svetlé vlasy, dlhé nohy, malý nos a bola s nami v kostole. Kam ju vlastne vezú? Na ako dlho?“ vykrikoval Dušan.“

Protizidovské útoky sa neobmedzovali len na mládež. Autor na viacerých miestach zmieňuje príklady, ako sa v tomto smere angažovali dospelí. Spomína arizácie, rabovanie opustených židovských bytov a podnikov, nechýbajú opisy fyzického násillia, ktoré motivoval neskrývaný antisemitizmus.

Na opačnom póle bola Vierka a jej priateľstvo so spomenutou židovskou rovesníčkou. Kitty Weichherzová žila s rodičmi v Bratislave a do Čadce pravidelne prichádzala cez prázdniny navštíviť rodi-

nu otcovho brata. Tu je potrebné pripomenúť, že kým „Vierka nie je konkrétnou Vierkou a ani jej rodina nie je konkrétnou rodinou“, jej židovskí priatelia nie sú vymyslenými postavami. Vojtech Weichherz po narodení svojej jedinej dcéry (1. decembra 1929) začal písať denník. Vo washingtonskom múzeu holokaustu sú uložené dva rukou písané zošity, v ktorých „zachytil dcérin život až do 27. januára 1941“. Spisovateľ sa údajmi z týchto zápiskov inšpiroval vo viacerých prípadoch.

Kniha má viac rovín. Tomáš Galierik písal o priateľstve dvoch dievčat, radostiach i problémových stránkach dospievania. „Hlavným hrdinom“ jeho diela je však holokaust v prostredí, ktoré (podobne ako v mnohých iných oblastiach Slovenska) netajilo nepriateľstvo k židovským spoluobčanom, pričom reminiscencie na „zlaté staré časy“ sa tu objavujú dodnes. Práve preto je dôležité prezentovať prístupnou formou najmä mladým ľuďom skutočný obraz doby a tragické následky nenávisťi voči „iným“.

POSTSKRIPTUM

So zvedavosťou som očakával vyvrcholenie knihy. Zaujímalo ma, ako sa autor vysporiada s Kittiným návratom a prvým stretnutím s Vierkou. Happy end sa nekonal. Kitty sa totiž (v reálnom živote ani v knihe) nevrátila. Spolu s rodičmi bola v transporte, ktorý odišiel z Bratislavy 6. júna 1942. Weichherzovci spolu s ďalšími príbuznými (strýkom Arturom Goldsteinom, jeho manželkou a dcérou Marion) nastúpili v Žiline do vlaku, ktorý mal konečnú v koncentračnom tábore Sobibór. Galierik neidealizuje ani privítanie, aké čakalo po návrate domov tých pár jedincov, ktorí prežili: „Aká drzosť, že sa tu ešte ukázal, aby nás strašil. Čo nevidí, ako vyzerá! (...) Čo nevedel, že im všetko pobrali? Dobré vedel. Sám všetko z kasní a sekretára poslušne odovzdával. Čo čakal, že mu všetko budú vracat? Že mu vrecká začnú plniť peniazmi a gágor jedlom?“ zlostila sa ďalšia...“

PETER SALNER

Tomáš Galierik: *Deti vojny-povojny. VIERKA*, Dajama 2025, 276 strán. Cena 19,95 EUR.

KUDY V BEZNADĚJI KE SVOBODĚ

O románu Spiklenci a jeho autorovi Friedrichu Bruegelovi

V dubnu vyšel poprvé v češtině román *Spiklenci* Friedricha Bruegela (1897–1955), zachycující Československo rok po nástupu komunistické diktatury. Kniha je jedinečná nejen v přesnosti, s níž odhaluje amorální, zločineckou podstatu komunistického režimu, a to navíc teprve rok po únorovém převratu. Román, který se odehrává v dubnových dnech před sedmasedmdesáti lety, o Velikonocích 1949, začal autor psát jen o chvíli později – po svém květnovém útěku z postu šéfa československé vojenské mise v Berlíně na Západ (román vyšel 1951 německy v Curychu a 1952 v anglickém překladu v Londýně). *Spiklenci* jsou jak plodem totální deziluze tváří v tvář stalinovským praktikám ztroceného satelitního státu v sovětském bloku, tak i výrazem neochvějného úsilí o vzdorování zlu a znovunabytí svobody.

EXILA DOMOV PRAHA A LONDÝN

Německy píšící novinář, spisovatel a po druhé světové válce československý diplomat Friedrich Bruegel (vl. jménem Fritz Brügel) pocházel z české židovské rodiny. Narodil se ve Velkém Meziříčí, odkud pocházel jeho otec Ludwig Brügel, novinář a historik rakouského dělnického hnutí, který zahynul v roce 1942 v Terezíně, i jeho dědeček Seligman. Z téhož města pocházela rovněž rodina Friedrichovy matky Susanny Höningfeldové.

Po studiích historie a germanistiky ve Vídni působil Friedrich Bruegel od roku 1922 jako vedoucí knihovník vídeňské Dělnické komory, požádal jakožto aktivní člen rakouské sociální demokracie osvětové přednášky, publikoval pravidelně v *Arbeiterzeitung* a teoretickém sociálnědemokratickém měsíčníku *Der Kampf*. Je autorem proletářské, pacifistické a protifašistické lyriky (včetně téměř zlidovělé proletářské písně *Vídeňští dělníci*). Během austrofašistické vlády byl Bruegel po únorových bojích v roce 1934 z Rakouska vyhnán a následně zbaven občanství – nový domov našel v Praze.

Po celý život se hlásil ke své příslušnosti k dělnickému hnutí, nikdy však nevstoupil do komunistické strany. Nejblíže ke komunismu měl patrně koncem druhé světové války, kterou strávil v londýnském exilu, kde spolupracoval s čes-

koslovenskou exilovou vládou. Současně byl všal zapřísáhlým odpůrcem diktatur. V československých diplomatických službách, do nichž vstoupil v létě 1945, setrval už jen rok po převzetí moci komunisty a smrti Jana Masaryka: na jaře 1949 uprchl na Západ a do Československa se už nikdy nevrátil. Svůj odchod v rezignační dopise zdůvodnil mimo jiné tím, že země „nesměruje k socialismu, ale zkorumpované policejní diktatuře“.

PROTI VÝZBROJI NACISTICKÝCH BARBARŮ

Bruegel se od mládí vztahoval k socialistickým ideálům. Od židovské náboženské tradice se odpoutal formálně už v roce 1922, kdy vystoupil z vídeňské židovské obce. Byl členem rakouské Ligy lidských práv a zednářských lóží Sokrates a Freiheit. Humanistická a prodemokratická orientace stojí v základech Bruegelových ostrých, nicméně historicky pramálo účinných protestů proti dobovému nacionalismu a antisemitismu. Jedním z nich je detailní analýza *Nacistická ideologie*, publikovaná v březnu 1931 v měsíčníku *Der Kampf*, již reagoval na enormní nárůst voličů NSDAP v říšských volbách v Německu v roce 1930. Bruegel odvozuje volební úspěch nacistů prozíravě mimo jiné od vstřícnosti programu a dalších „výtvarů *hakenkrajclerů* [...] vůči náladám a hnutím *„německé duše“*“. Jako zásadní pojičko nacistické ideologie, agitace a propagandy označuje židovskou otázku: uvalení viny za válečnou porážku, mírové smlouvy i hospodářskou krizi na Židy využili nacisté se zřejmým cílem posílení své podpory a zajištění vzestupu. „*Nacisté se ve své argumentaci neobracejí pouze proti údajné hospodářské nadvládě Židů, ale především proti zamoření židovsko-materialistickým duchem. Je však třeba sebrat odvahu a k této agitaci říct, že jestliže 99 procent Němců není schopno soustředit tolik ducha, aby zdolalo židovsko-materialistický duch jednoho procenta, pak není židovská otázka otázkou židovskou, ale otázkou německou.*“ Bruegelovy výzvy k probuzení rozumu a odmítnutí nacistické ideologie jako „výzbroje barbarů“ zůstaly bohužel, jak známo, oslyšeny.

Nepomohl ani ojedinělý čin z podzimu 1931, kdy Friedrich Bruegel na protest proti zřetelně antidemokratickým a anti-

semitickým projevům Vídeňské univerzity roztrhal svůj doktorský diplom a zaslal jej rektorovi. V průvodním dopisu konstatoval, že „*na vývěškách, bez jakéhokoli zásahu rektorátu, bují smýšlení neslučitelné jak se zákony rakouské republiky, tak i s doktorským slibem*“, vyzývajícím k hledání pravdy a podpoře humanity. Bruegel se k tomuto kroku odhodlal nejspíše v souvislosti s novým studentským řádem z roku 1930, který posluchače dělil podle národnostní příslušnosti a původu a upíral židovským studentům volební právo i nárok na zastoupení.

NĚMECKY PSANÝ ČESKÝ ROMÁN: SPIKLENCI

Pražská léta, během nichž se seznámil se svou budoucí družkou Věrou Dubskou, učinila z prvního Bruegelova exilu postupně nový domov. Ten však musel znovu opustit s blížící se nacistickou okupací Československa po mnichovské dohodě. „*Když se jeho azylová země ocitla zevnitř i zvenčí v ohrožení nacismem, ztotožňoval se s ní,*“ napsal o něm ve vzpomínkách Alfred Kantorowicz. U pražských literátů, kteří stejně jako on psali německy, zdůrazňoval Bruegel jejich příslušnost k českému kulturnímu prostředí, odmítal je (a sebe) vymezovat národnostně na základě jazyka (on sám mluvil velmi dobře také česky). Přestože jeho literárním jazykem byla a zůstala němčina, svým pražským románem *Spiklenci* se jednoznačně zařadil do souvislosti české literární historie.

Román samotný, vystavený kolem atentátu na šéfa tajné policie, je historickým svědectvím o stavu konkrétní země v konkrétním čase a literární výpovědí o principech nedemokratických, totalitářních režimů. Nadto poukazuje na význam aktivního úsilí jednotlivce, které přetrvává navzdory beznadějně situaci. I utrpení může mít smysl, není-li zapomenuto. Možná právě proto zasazuje autor děj románu do období Velikonoc a Pesachu – čtvrtek 21. dubna, kdy se román uzavírá, byl v roce 1949 zároveň posledním dnem tohoto svátku připomínajícího vyjití židovského národa z egyptského otroctví.

EVA JELÍNKOVÁ

*Friedrich Bruegel: Spiklenci. Z německého originálu *Verschwörer* (Zürich, Europa Verlag 1951) přeložil Jiří Stromšík. Praha, Sterne 2026, 360 s. (doporučená cena 330 Kč, v nakladatelství Sterne 264 Kč). Vyšlo též jako e-kniha (260, resp. 208 Kč).*

PODRUHÉ V ILEGALITĚ

Ukázka z románu Spiklenci Friedricha Bruegela

V tramvaji, která jela kolem ministerstva vnitra na Strossmayerovo náměstí, seděl mladý muž ve žlutém pršiplášti a tmavomodrém baretu. Jmenoval se Jan Horák. Bylo mu zima. Nezahřála ho ani cesta k tramvaji. Po celou cestu ho ovládala pouze myšlenka, že musí dávat pozor, aby nezrychlil krok, neohlédl se a neudělal sebemenší gesto, jež by prozradilo jeho nervozitu.

Nyní, když seděl v tramvaji, se zmrzlýma rukama v kapsách, nuceně se usmíval, zápolil s dvojím nutkáním. Cítil hrozné nutkání k pláči, protože pomáhal zabít člověka, a současně měl nutkání rozesmát se právě proto, že se ten čin zdařil a on se na něm podílel. Stejně zřetelně, jako vnímal obojí nutkání, také věděl, že nesmí plakat ani se smát, že musí sedět zcela klidně, aby nevzbudil ničí pozornost.

Aby potlačil pláč i smích a odvedl myšlenky i od toho, co se událo ani ne před hodinou, začal si Jan prohlížet tváře spolucestujících. Muž v tamtom koutě měl zavřené oči a klímal, možná jen zavřel oči z netrpělivosti, aby vnímal méně zřetelně, jak pomalu se ta mizerná tramvaj kodrcá vpřed. Jeho soused byl tak pohroužen do četby nějaké knížky, že nezvedal oči ani na zastávkách. Mladá dívka se nudila a těkala pohledem z jednoho spolucestujícího na druhého, a když její pohled padl na Jana, usmála se, jako by chtěla říci: Človče, máme to ale mizerné tramvaje, že? Pán vedle Jana si četl v novinách, ani jednou neobrátil přeložený list. Čte tak pomalu, pomyslel si Jan, protože má před sebou dlouhou cestu a chce, aby mu noviny vystačily. Velice tlustá paní, jež měla vedle sebe černou nákupní tašku, se dívala z okna, necítila Janův pohled. To je matka, pomyslel si, hospodyně. Co v té tašce asi má?

Protože ve voze neseděl nikdo další, obrátily se Janovy oči zase k dívce. Ta opět neuhnula jeho pohledu a stále ještě se usmívala. Jestlipak by se na mě usmívala, kdyby věděla, odkud jedu? Když se přistihl při této otázce, popadl ho vztek na sebe sama a málem by sám k sobě hlasitě promluvil: Tohle věčné sebezpozorování, to analyzování a kritizování je tvoje neštěstí, Jene. Stojíš tím sám sobě v cestě a sám se přivedeš do maléru! Přestaň!

Když došel v myšlenkách až sem, vyhlédl z okna. Již delší dobu přišlo, dlažba

ulice se vlhce leskla. Pohled z okna mu ukázal ještě zřetelněji, jak pomalu vůz jede. Člověk by nejraději z vozu vyskočil a popostrkoval tramvaj kupředu, pomyslel si, mimovolně vstal a vyšel na plošinu. Když si to uvědomil, nechtěl se již vrátit do vozu. Na příští zastávce vystoupil, přestože to bylo od jeho bytu ještě daleko.

Mrholilo, ale Jan měl dojem, že cítí vlhkost na holém těle. Zrychlil krok a při chůzi si opakoval: Všechno dopadne dobře. Všichni vyvážneme!

Konečně dorazil do ulice, kde bydlel. Dlouhá cesta mu udělala dobře a cítil se odpočatý. Od doby, co se pustil do boje také proti tomuto režimu, se mu automaticky vybavovaly zkušenosti z německé okupace. Jako tehdy pokaždé se i nyní blížil ke svému domu po protější straně ulice, aby již zdaleka viděl na vchod. Předě dveřmi nikdo nestál. Bodejť! pomyslel si, vždycky stávají v průchodu nebo čekají v bytě.

Byl teď přesně naproti vchodu a pohlédl nahoru k prvnímu poschodí, k bytu matky Pollakové, v němž měl již dva roky pronajatý pokoj. Co to je? V pokoji matky Pollakové visel z pravého okna ručník. Vycítil, že tu je něco neobvyklého, ale vzápětí se mu vybavila asociace s něčím, co vyprávěla matka Pollaková. To je zřetelné znamení, nemůže domů. Čekají na něj v bytě a ručník říká: Zůstaň venku, nechod' do domu!

Jan šel dál po protější straně ulice a na nejbližším nároží odbočil.

Kam? uvažoval. Za Němců bývalo na ulici bezpečno. Pouliční razie prováděli většinou s takovým randálem, že nebylo příliš obtížné se jim vyhnout. Ti dnešní ještě tak nepokročili, aby dělali pouliční razie. Nemají rádi pozdvižení a dávají přednost neviditelným metodám.

Jan se rozhlédl, byl ve Štefánikově, na Smíchově. Nesmím se odsud příliš vzdálit, abych byl ve správný čas před smíchovským farním kostelem, v devět ho-

din se tam mám setkat s Frantou. Kdybych jenom neměl u sebe revolver. Mohl bych ho nechat zmizet. Ale organizace má tak málo zbraní.

Ten ručník, přeskočily jeho myšlenky zpátky k bytu, byla náhoda; byt je čistý, a já tu nesmyslně pobíhám v mokru a zimě sem a tam. Náhle dostal nápad. Matka Pollaková má telefon. A s touto myšlenkou se Janovi spojila myšlenka na teplo a jídlo.

Nablízku byla malá kavárnička. Tam mohl přinejmenším dostat to, co se dnes prodávalo pod názvem káva a co byla, jako za nejhlubší války, stará, nezměněná melta.

V jednom rohu bylo několik starých pánů ponořeno do tarokové partie. Jan se

usadil u sousedního stolu. Samozřejmě, meditoval, odvykli jsme si chodit do kavárny. Kavárny bývaly už za Němců prázdnými místy pro špicely. Teď je to zase tak.

Jan měl dobrý pocit; kavárenská vůně ho vždy potěšila. První doušek melty byl osvěžující. Teprve při druhém si člověk uvědomil, jaká nechutná břečka to je. Jan si zapálil cigaretu a rekonstruoval si onen roz-

hovor s matkou Pollakovou, který teď pro něj byl tak důležitý.

Matka Pollaková se z terezinského gheta vrátila do Prahy v květnu 1945. Kdyby se jí byl návrat podařil až později, nebylo by pro ni již tak snadné dostat zpátky svůj dřívější byt. Samotná žena pak už pětipokojový byt nedostala. Muselo pro ni být divné vrátit se do tohoto bytu, z něhož předtím celá rodina, muž, dcera a dva synové, jeden po druhém, museli putovat do koncentračních táborů. Matka Pollaková byla pořádkumilovná žena, mohla na bytovém úřadě svým starým přihlašovacím lístkem dokázat, že jí byt právem náleží, a tak nyní zase byla ve svém bytě. Chodila od jednoho kusu nábytku k druhému a všechno bylo jako dřív. Každou chvíli se mohly otevřít dveře a synové, muž i dcera by byli zase tady a život i byt by byl zase úplný.

Po jisté době se matka Pollaková cítila osamělá a vzala k sobě podnájemníky.

Emil Stumpp: Portrét F. Bruegela, 30. léta, Praha.

Tak tu byl stále někdo, s nímž se dalo promluvit, a taky bytový úřad již nemohl mít žádné námitky. Teď v bytě bydlely čtyři osoby. Tři nájemníci a matka Pollaková. Pokoj matky Pollakové byl salonem a jídelnou pro všechny; neboť matka Pollaková začala brzy svým podnájemníkům vařit, prát prádlo a velmi se s nimi přátelila. Byla pro všechny matka Pollaková. Telefon měla ze zvláštního důvodu. Matka Pollaková čekala. Třebaže její čekání trvalo nyní již čtvrtý rok, nebylo o nic méně toužebné než onoho prvního večera roku 1945, kdy byt z gruntu uklidila a řekla: „Teď můžou přijít domů. Dej Bůh, aby tu už brzy byli!“ Oni – to byl muž,

dcera, synové. „Až se můj muž, dcera a chlapeci vrátí,“ říkávala paní Pollaková, „zajdou na Masarykově nádraží do telefonní budky, najdou v seznamu jméno Josefína Pollaková a zatelefonují. Můj muž vychovával děti k praktičnosti.“ Pro podnájemníky se telefon stal velkou výhodou, dodával jejich podnájemnické existenci jistý komfort. Ale kdykoli zazvonil, přispěchala k aparátu matka Pollaková, a pokaždé byla zklamána. Byla umělkyní v doufání a každému ze svých podnájemníků již nesčetněkrát vyprávěla, že po první světové válce se až do roku 1938 stále ještě vraceli váleční zajatci nebo pohřešovaní.

Jan myslel na tento telefon a na to, jak jeho samého matka Pollaková asi před měsícem přijala, když se pozdě večer vrátil domů: „Jene, neřibíte se mi. Chodíte domů každý den pozdě večer. Je vám třicet a můžete si dělat, co chcete. Mohl byste běhat za děvčaty. Mohl byste chodit od vinárny k vinárně, mohl byste být posedlý karbanem a lajdačit – nic bych vám neřekla. Ale, Jene, já to znám od obou svých chlapců, dej Bůh, aby se brzy vrátili, vy nemáte nic s ženskými ani s pitím, ani s kartami. Vy jste už zase v politice, a to není nic dobrého.“

Na Janovo energické prohlášení, že s politikou nemá nic společného, zavrtěla hlavou: „Jste slušný člověk a neměl byste lhát. Podle vašeho telefonování, podle leckterých maličkostí jsem poznala, že jste zase v politice. Nebyl jste dost dlouho

na Pankráci? Kdyby byla Praha osvobozena o pár hodin později, byli by vám Němci ještě honem usekli hlavu. Nemáte toho dost? Podívejte se na tenhle byt. Takových musí být v Praze hodně. V tom bytě jsme žili do čtyřicátého roku. Stačila jsem ještě zařídit, aby se sem nastěhovali Novákoví, víte, zeť toho velkého nožiče na Václavském náměstí, s těmi bylo dohodnuto, že nám po válce všechno vrátí. Ale potom co parašutisti zabili Heydricha, zavřeli Němci nejdřív mladého, pak mladou, a za dva dny byli oba mrtví. Po Novákových dostal byt nějaký člověk od SS. Když jsem se v květnu pětáctýřicet vrátila, byl i ten pryč.“

Jan se při vzpomínce na ten rozhovor usmíval.

„Ano,“ řekla matka Pollaková, „když si moji chlapeci začali s politikou, přesně tak jako teď vy, Jene, tak jsem jim vysvětlovala: Děti, od toho dejte ruce pryč. Jste dospělí, nemůžu vám poroučet, můžu vám jenom poradit. Kdyby na vás tady jednou čekali tajní, dám do okna znamení. Na to nedošlo. Policie přišla ve tři hodiny ráno a chlapece vytáhla z postele. Myslíte si, Jene, že ti dnešní nevědí, jak to má policie dělat? Ve tři ráno si pana Jana Horáka vyzvednou, a nikdo ho nezachrání. Já,“ pokračovala matka Pollaková, „chápu hodně z toho, co si asi myslíte, Jene. Neměl by konečně nastat klid? Má snad v bytě přetrvávat jenom nábytek, a ne lidé? Když necháme vládu na pokoji, sama vběhne do slepé uličky. To, co dělá, nemá rád nikdo.“

„Jakou moc jen měli Němci. Měl byste, Jene, vidět, jak si takový esesák v Terezině vykračoval, všichni se před ním třásli, klaněli se před ním až k zemi, a když řekl: Polib zem přede mnou, všichni líbali zem! A pak jednoho dne v květnu, nebe bylo krásně modré, začalo hřmění, a žádný mrak v dohledu. Trest Boží! řekl osmdesátiletý rabín z Mukačeva: Konečně

promluvil Pán! Jméno jeho budiž pochváleno! Ale mladý Löw z Brna, mladý? Bylo mu dobře padesát, ale vedle rabína z Mukačeva byl každý mladý. Takže mladý Löw řekl: Rabi, to není hrom. To jsou kanony! Kanony! Jméno Hospodina, Pána našeho, budiž pochváleno! V ten den, Jene, jste měl esesáky vidět. Chodili kolem nás malí jako trpaslíci, jako kočky kolem horké kaše, a když museli něco říct někomu z nás, říkali ‚pane‘ a ‚paní‘, mírně jako beránci na pastvě. Velký Bože, děkuji ti, že jsem to mohla zažít: K večeru, už se stmívalo, bylo zase slyšet střelbu, a najednou se všichni vyhnuli do terezínských úzkých uliček a na náměstí, a byl tu tank, a Löw z Brna volal: Američani! a padl na kolena a všichni kolem něho také, a zpívali jsme naši hymnu. Odzpívali jsme jen první část, protože nás přemohl pláč.“

Jan se usmál: Teď jsem na matku Pollakovou myslel příliš. Ale pak se sám před sebou ospravedlnil, vždyť do tak dlouhého vyprávění matka Pollaková zabalila svou poznámku o znamení v okně. Mířila tou poznámku na něho, nebo to byla pouhá vzpomínka jako vše ostatní u této paní, která žila jen ze vzpomínek? Jan musí zjistit, jestli je jeho byt čistý nebo ne.

V každém případě, řekl si, musím dodržet schůzku s Frantou v devět i schůzku s Antonínem. Pomyslení na Antonína mu dodávalo sílu. Ten je z nás všech nejzkušenější. Jan ho znal ještě z odboje proti Němcům. Když mu zustane spojení s Antonínem, nic není ztraceno.

Posílen myšlenkou na Antonína zamířil k telefonu a vytočil číslo matky Pollakové: „Tady Dvořák,“ řekl, „můžu prosím mluvit s panem

Novákem, s panem Josefem Novákem?“ O několik vteřin později řekl: „Promiňte, to je mýlka!“

Odpověděl totiž cizí hlas: policejní agent, který přebíral všechny hovory a který jej, Jana Horáka, očekával. Ten hlas nemohl patřit nikomu jinému.

Jsem zase v ilegality, říkal si Jan v duchu, když se vracel k svému stolu, podruhé v ilegality.

Přeložil Jiří Stromšík.

Obálka českého vydání *Spiklenci*.

Obálka německého vydání z roku 1951.

VÝROČÍ OSKARA FISCHERA

Ve Slaném si připomněli 150 let od narození významného rodáka

Ve Vlastivědném muzeu ve Slaném se v pátek 10. dubna 2026 uskutečnilo slavnostní setkání u příležitosti 150. výročí narození prof. MUDr. Oskara Fischera (12. dubna 1876 Slaný – 28. února 1942 Terezín). Komorní výstava důstojně připomněla odkaz tohoto neprávem opomíjeného průkopníka výzkumu senilní demence a spoluzakladatele veleslavínského sanatoria. Návštěvníkům představila jeho život a vědeckou činnost prostřednictvím dobových fotografií, archivních dokumentů a publikací.

OPOMÍJENÝ OSUD

Oskar Fischer absolvoval gymnázium ve Slaném, poté nastoupil na německou lékařskou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze a své vzdělání si dále prohloubil během studijního pobytu ve Štrasburku. Později se stal významným psychiatrem a neuropatologem.

Ve stejném roce (1907) jako Alois Alzheimer popsal tzv. senilní plaky, které jsou spolu s neurofibrilárními klubky dodnes považovány za hlavní znaky onemocnění

z něhož vzešel. Jeho přínos byl po dlouhá desetiletí vědomě opomíjen a potlačován.

V roce 1939 byl z rasových důvodů vyloučen z Německé univerzity v Praze, nadále však působil ve své soukromé praxi. Roku 1941 byl zatčen gestapem a deportován do Malé pevnosti v Terezíně, kde 28. února 1942 zemřel, pravděpodobně v důsledku násilné smrti. Jeho tělesné pozůstatky byly následně převezeny do Prahy a pohřbeny na Vinohradském hřbitově.

Oskar Fischer, 30. léta. Foto archiv.

SETKÁNÍ

Výročního setkání se zúčastnili zástupci Městského úřadu ve Slaném, Památníku Terezín, Židovské obce v Praze, lékařských fakult Univerzity Karlovy, Gymnázia Václava Beneše Třebízského, médií i široké veřejnosti. Promluvili mimo jiné pořadatel akce Michal Zika, nejbližší žijící příbuzný Oskara Fischera a přední

český neurolog prof. MUDr. Pavel Kalvach, CSc., který se dlouhodobě zasazuje o připomínání Fischerova odkazu. Připomenuto bylo také veleslavínské sanatorium, které počátkem 20. století založili bratřenci MUDr. Leo Kosák (1874–1944) a právě prof. MUDr. Oskar Fischer. Patřilo k vyhledávaným zdravotnickým zařízením své doby, léčili se zde mimo jiné

Charlotta Garrigue-Masaryková, Milena Jesenská a Adolf Loos. Leo Kosák zahynul roku 1944 ve vyhlazovacím táboře Osvětim-Březinka (více viz *Rch* 3/2026).

Michal Zika rovněž inicioval vydání příležitostného poštovního razítka a pamětního korespondenčního listku, čímž přispěl k důstojnému připomenutí významné osobnosti české vědy. Pozornost byla věnována rovněž Fischerovým rodinným kořenům. Jeho otec Ferdinand Fischer (1849–1923) byl

předsedou Israelitské obce náboženské ve Slaném a spolu s manželkou Annou, rozenou Witzovou (1856–1914), je pohřben na Novém židovském hřbitově v Praze.

Na židovském hřbitově ve Slaném odpovídá vědcův vzdálený bratranec Josef Fischer, činovník místní náboženské obce a představený tamní synagogy, který zemřel v roce 1902. Jeho náhrobek se nachází v čestném oddělení hřbitova. Hebrejská část epitafu jej popisuje jako *bezúhonného, váženého a vzácného muže, věrného otce a manžela, jenž po dlouhá léta řídil dům Hospodinův* a dodává, že *koruna dobrého jména byla a bude jeho odměnou*.

STOLPERSTEINE

Zatímco výstava ve slánském muzeu trvala jen týden, trvalou připomínkou ži-

Korespondenční listek, který obdrželi účastníci setkání.

Z výstavy ve Slaném.

označovaného jako Alzheimerova choroba. Zatímco Alzheimer vycházel z případu jediné pacientky, Fischerova práce byla podstatně rozsáhlejší.

Přestože pocházel z německojazyčné židovské rodiny, díky každodennímu kontaktu s českým prostředím si osvojil plynulou češtinu. K úpadku povědomí o jeho díle přispěl nejen jeho tragický osud během druhé světové války, ale i jeho židovský původ a německojazyčné prostředí,

vota Oskara Fischera se stane Kámen zmizelých (Stolpersteine), který bude položen před domem jeho poslední adresy ve Španělské ulici č. p. 4 v Praze 2, a to ve středu 17. června 2026 v 10.45 hodin.

Podrobněji se životu a dílu tohoto vědce věnoval Matej Šmehýl v ročence *Slánský obzor*, roč. 2023. Fischerův odkaz dále přiblíží připravovaný dokumentární film amerických tvůrců a knižní publikace. Není bez zajímavosti, že po tomto vědci byla pojmenována cena, udělovaná od roku 2019 Univerzitou v Texasu badatelům, kteří se zabývají Alzheimerovou

Rodinný hrob na Vinohradském hřbitově. Foto autor.

chorobou, jejími příčinami a možnou léčbou – Oskar Fischer Prize.

JÁCHYM PEŠATA, MATANA

IZRAEL: Trest smrti za teror

O válce s Íránem, která trvá už dva měsíce, nelze dopředu moc spekulovat. Čte-li v médiích o klidu zbraní, ať mezi USA, Izraelem a Íránem či mezi Izraelem a Hizballáhem, nevíte, zda ta zpráva bude platit ještě zítra, natož za týden. Větší smysl mají širší bilanční texty, které se v těch chaotických informacích snaží najít něco obecnějšího.

Ale jedno izraelské téma se z „válečné mlhy“ vymyká. 30. března odhlasoval Kneset zákon o trestu smrti za terorismus pro ty, kteří vraždí a míří proti existenci židovského státu.

Zákon ještě formálně neplatí, musí ho schválit Nejvyšší soud, ale politický krok byl učiněn. Vykládá se jako posílení vládní koalice Benjamina Netanjahua a jeho Likudu s náboženskými sionisty. Tedy jako něco, co by v jiné konstelaci nenastalo.

POSÍLENÍ, ALE I OSLABENÍ

Nejprve k válce, která z médií vykukuje každý den, i když se třeba nebojuje. Souhrnný pohled sepsal v den vyhlášení dvoutýdenního klidu zbraní (8. dubna) britský analytik Andrew

Fox, bývalý voják obeznámený s Blízkým východem a v Izraeli reflektovaný.

V textu *Konec války, nikoliv režimu* na webu Substack Fox shrnul situaci. Na vojenské rovině mohou USA a Izrael pokázat na významné úspěchy. V Íránu zasáhly deset tisíc cílů, zničily 92 procent jeho válečných plavidel a více než dvě třetiny jeho zásob raket a dronů. Izraelské útoky na ropná pole Jižní Pars a Asaluje zasáhly pilíř íránské petrochemie a vývozu. Izrael se nachází ve výrazně bezpečnější situaci než před dvěma měsíci.

Přesto neexistuje pevný základ pro tvrzení, že Írán byl zcela odzbrojen. Američtí zpravodajci spolehlivě potvrzují jen to, že zničena byla třetina raket, třetina poškozena či pohřbena, ale třetina zůstává k dispozici. Podle Foxe je upřímné hodnocení opatrnější: útočná kapacita Íránu byla výrazně snížena, počet odpalovaných raket klesl, ale Írán má stále schopnost udržovat námořní krizi

v Hormuzu. A můžeme dodat: udržovat svět na prahu krize energetické.

Jinak se jeví výsledek na rovině politické. Režim v Teheránu přežil a bude ražen víc vojensky než nábožensky. Fox k situaci Íránu píše: „Válka se možná chýlí ke konci, ale končí s muži v uniformách dominantnějšími než kdy dříve.“

Hlavní lekci z války formuluje Fox takto. Spojené státy mohou rozsáhle ničit infrastrukturu. Izrael dokáže zasahovat hluboko na cizím území, i opakovaně. Ale ani jedno nezaručí změnu režimu:

„Zakořeněný revoluční stát, který sedí na úzkém hrdle globální civilizace a je

Ministři Ben Gvir a Elijah se pokusili otevřít na oslavu přijetí zákona láhev šampaňského.

ochoten snášet útrapy, může překonat očekávání svých nepřátel.“

Zatímco Izrael se raduje z operačních úspěchů, přehlíží politické škody. Hlavně v USA, kde klesla jeho podpora. Jak uvádí web Axios, každý senátor za Demokratickou stranu, který chce v roce 2028 kandidovat na prezidenta, hlasoval proti prodeji zbraní Izraeli. Někteří demokraté se obracejí i proti financování izraelského protiraketového systému Železná kopule. To bylo ještě před pár lety nemyslitelné. Prostě to není černobílý pohled.

MY JSME OPAK HAMÁSU

Teď ke Knesetu a zákonu o trestu smrti pro teroristy. Přijala ho většina 62 : 48 hlasům. Navrhl ho lídr strany Židovská síla a ministr národní bezpečnosti Itamar Ben Gvir a k jeho obrazu i vypadá. Míří na ty, kteří vraždili a masakrovali s nacionalistickým motivem, „s úmyslem pořídit existenci Státu Izrael“. Tak to podle

webu Ynet řekl před hlasováním sám Ben Gvir.

To lze vykládat diskriminačně. Například palestinské pachatele vraždy rodiny Fogelových na Západním břehu (2011) by zákon postihl. Ale židovské pachatele vraždy arabského mladíka Chudajra v Jeruzalémě (2014) by nepostihl, neboť jejich motiv byl jiný.

Z toho vzniká kontroverze, ač většina židovských Izraelců je podle průzkumu pro zákon. Při hlasování se proti němu vyhranil lídr opozice Ja'ir Lapid: „Ten zákon je snem Hamásu,“ řekl, „ale my jsme opak Hamásu. Nezalozili jsme židovský stát proto, abychom přijali morální standardy radikálního islámu.“

Ještě víc se proti němu vyhranil také na webu Ynet publicista Liran Friedmann. Na úvod textu cituje Václava Havla z roku 1990, kdy byl trest smrti zrušen v Československu: „Stát, který má chránit život, nemůže sám život vzít, aniž by se snížil na úroveň těch, které odsuzuje.“ Ale hlavně mu vadila atmosféra a způsob schvalování zákona. Ministři Ben Gvir a Elijah se pokusili otevřít na oslavu láhev šampaňského, ale zastavili je úředníci sněmovny.

Friedmann píše: „Bylo to výmluvné. Krok opravňující stát odebrat lidský život se nesetkal s vážností, ale s nadšením. Nebyl to obraz společnosti, která neochotně přijímá tragickou nutnost, ale společnosti, která ji bere jako politické vítězství.“ Odpor k zákonu není soucitem s teroristy ani souhlasem s narativy, které šíří Hamás či Palestinská samospráva. Je uznáním, že standardy, které si stát stanoví, definují jeho charakter více než zločiny jeho nepřátel.

Na tom hodně je. Ale zapomíná se na argument, který sice není právní ani intelektuální, ale v Izraeli má svou platnost. Až příliš mnoho teroristů, byť odsouzených na doživotí, se stává zbožím. Ocitneme-li se živý Izraelce v pozici rukojmího, nastává „výměna vězňů“. V roce 1985 Izrael propustil za tři rukojmí 1150 „bezpečnostních vězňů“, v roce 2011 za jednoho vojáka 1027 vězňů – včetně Jahji Sinvára, budoucího strůjce masakru ze 7. října 2023. Kdyby byl terorista popraven, „zbožím na výměnu“ se nestane. Je to argument sice cynický, ale účinný. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

ŠTIKY A SUMCI ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Nové výrazné umělecké dílo mohou lidé vidět v Brně na nároží ulic Přízova a Spálená. Mural od streetartového umělce Tima odkazuje na Velkou synagogu, která na tomto místě stála až do začátku druhé světové války. Právě tady se psala důležitá část historie města. Synagoga z poloviny 19. století byla symbolem tehdejší židovské komunity i jejího postavení v Brně. Všechno ale skončilo v noci ze 17. na 18. března roku 1939, kdy ji krátce po příchodu nacistů zničili. Nové dílo vzniklo ve spolupráci Centra židovské kultury ŠTETL a městské části Brno-střed, která projekt podpořila. (Brněnský deník, 8. 4.) ■■ Americký historik Timothy Snyder, jedna z nejvýraznějších osobností současné historiografie a politického myšlení, přijede letos do Prahy na mezinárodní knižní veletrh a literární festival Svět knihy Praha. V sobotu 16. května 2026 vystoupí hned v několika bodech programu, jeho návštěva ale přesahuje rámec běžné festivalové účasti. Do české debaty přivádí témata, která dnes rezonují napříč Evropou i světem:

historickou paměť, moc, svobodu a křehkost demokracie. Timothy Snyder je profesorem Yaleovy univerzity a patří k nejrespektovanějším historikům své generace. Dlouhodobě se věnuje dějinám střední a východní Evropy, holocaustu, moderním formám autoritářství i geopolitickému vývoji v Rusku a na Ukrajině. Vedle odborné práce je známý i jako veřejný intelektuál, který pravidelně vstupuje do mezinárodních debat o svobodě, občanské odpovědnosti a stavu demokracie. Mezi jeho nejznámější knihy patří *Krvavá země* a *Černá země*, které zásadně ovlivnily přemýšlení o dějinách 20. století. (Positiv.cz, 7. 4.) ■■ Muzeum holocaustu v Seredi vede ředitel Martin Korčok, který je s ním spojený už od jeho začátků v roce 2009. Návštěvníci si tu mohou prohlédnout stálou expozici ve čtyřech budovách. V první je všeobecná historie, která se zabývá tragédií slovenských Židů od roku 1938, zákonodárstvím a Slovenským národním povstáním. Druhá se věnuje všem táborům na území Slovenska. Kromě toho tam návštěvníci najdou i místa masových hrobů z období druhé světové vál-

ky. Třetí budova se zaměřuje na tábor v Seredi a čtvrtá poukazuje na větší tábory, kde bylo zavražděno nejvíce Židů pocházejících z území Slovenska. (Kultura21.sk, 9. 4.) ■■ Unikátní svědectví z krajiny, kterou nekompromisně zatopila přehrada. To přinese nová kniha s fotografiemi Stanislava Marušáka. Spolu se svým otcem před šedesáti lety putoval ze Želiva do Kralovic kolem řeky Želivky a podařilo se mu zachytit jedinečné okamžiky z míst, která dnes už neexistují. Člověk mizí a s ním zmizí i kus nádherného kraje. Zdálky zazvoní ježovský zvon, jeho srdce bude ještě chvíli tlouci, slitina rezonovat, svět se zachvěje a vše-

Zatápění židovského hřbitova v Dolních Kralovicích, 1971. Foto archiv.

mu bude konec. Vše bude za pár let zatopeno, pokáceno, rozbouřeno či umrtveno. Zmizela města, vesnice, mlýny, domy, silnice i lidské osudy. Řeka Želivka byla odedávna sponkou, páteří, nedílnou součástí tamní krajiny, která propojovala. Nové vodní dílo krajinu rozkrojilo jako kus masa a lidé, dříve sousedé, se sobě vzdálili, odstěhovali, rozprchli do všech světových stran. Mezi mramorovými náhroby starého židovského hřbitova v Dolních Kralovicích se nebudou prohánět vítr, ale štky a sumci. Knihu *Ze Želiva do Kralovic*, pod kterou je podepsaný známý vysočinský autor Miloš Doležal, vydává obec Dolní Kralovice k oslavě 900 let založení obce. V prodeji bude v květnu 2026. (Pelhřimovský deník.cz, 10. 4.) ■■ Židovskou rodinu světově uznávané cembalistky a hudební pedagožky Zuzany Růžičkové nyní připomínají v její rodné Plzni Kameny zmizelých. Kostky s kovovou destičkou se jménem oběti holocaustu přibýly v dlažbě chodníků před domy v Plachého a v Husově ulici, kde do začátku roku 1942 členové její rodiny žili. V koncentračních táborech zahynul otec Růžičko-

vé, její prarodiče, teta se strýcem, bratranec a sestřenice. Konce války se dočkala jen Zuzana a její matka. „V Plzni se dnes a ve čtvrtek pokládá 29 kamenů zmizelých, celkem jich v ulicích města bude 179,“ řekla ČTK radní pro kulturu a památky Eliška Bartáková. (Metro.cz, 15. 4.) ■■ Proměnit chaos v umění dokázalo jen málo umělců. Mezi takové osobnosti patřil bezesporu Tristan Tzara, od jehož narození uplynulo 130 let. Jako spoluzakladatel a teoretik dadaismu bural pravidla i jistoty a posouval hranice umělecké tvorby. Narodil se jako Samuel Rosenstock 16. dubna 1896 do bohaté židovské rodiny ve městě Moinesti. Otec vedl ropnou společnost, i jeho dědeček pracoval ve vedení těžařské firmy. Vlastnit ji však nemohl, nedovolovaly to diskriminační protizidovské zákony. Právě

kvůli jejich židovskému původu jim odepřeli rumunské občanství. Svůj umělecký pseudonym Tristan Tzara si zvolil už v symbolistickém období v roce 1915. Jméno Tristan odkazuje k opeře *Tristan a Isolda* od Richarda Wagnera, zatímco Tzara je francouzský přepis rumunského slova „țară“, překládané jako země či vlast. Stal se spoluzakladatelem nového hnutí – dadaismu. Později své jméno i tvorbu proměnil v manifest svobody a vzdoru. (kvety.cz, 16. 4.) ■■ V neděli 19. dubna se všechny židovské objekty na pražském Josefově otevřely zdarma veřejnosti. Den otevřených synagog se konal u příležitosti oslav 120 let Židovského muzea. Připraven byl také doprovodný program: například komentované prohlídky, workshopy židovských lidových tanců, různé hudební koncerty. Vůbec poprvé v historii tak byly zdarma zpřístupněny všechny objekty židovského muzejního okruhu, do něhož patří na Josefově šest synagog, Starý židovský hřbitov, Obřadní síň a Galerie Roberta Guttmanna. (nasregion.cz, 19. 4.) ■■ Centrem Prahy prošlo dne 19. dubna několik set účastníků Pochodu dobré vůle Kulturou proti antisemitismu. Pochod vyvrcholil kulturním programem ve Valdštejnské zahradě. Na akci pořádala českou pobočkou Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ), která začala na náměstí Franze Kafky, dohlížely desítky policistů. Oproti loňskému ročníku nemuseli řešit žádné protesty propalestinských aktivistů. (prazsky.denik.cz, 19. 4.) (jd)

PŘED PŮL STOLETÍM

NŽH mezi zarostlými cestami a archivními fotografiemi

Nový židovský hřbitov (NŽH) v Praze byl založen v roce 1890 a je největším hřbitovem v České republice. Kontinuálně se na něm pohřbívá od doby jeho založení do současnosti. Díky tomu nabízí hřbitov vý-

Náhrobek Aloise Epsteina, NPÚ, 1976.

jimečnou možnost studia sepulkrálního umění v jeho autentické podobě. Právě tento aspekt jej výrazně odlišuje od mnoha jiných, zejména křesťanských hřbitovů.

Série černobílých fotografií pocházejících z Národního památkového ústavu zachycuje stav hřbitova a zejména některých, architektonicky cenných náhrobků v roce 1976.

BEZ ÚDRŽBY

V době nastupující normalizace podobně jako jiným hřbitovům ani Novému židovskému hřbitovu nebyla věnována péče, jakou by si zasloužil. Tento stav byl z drtivé většiny důsledkem holocaustu, ale jistý podíl na tomto stavu měl i fakt, že už od roku 1949 byly veškeré církve ekonomicky závislé na státu. V roce 1967 byl navíc zřízen Sekretariát pro věci církevní, který uděloval souhlas s výkonem duchovenské činnosti, kontroloval hospodaření a aktivity církvi, rozhodoval o složení jejich orgánů, povoloval přijímání darů atd. Nepohodlní vedoucí členové Rady židovských náboženských obcí byli postupně nahrazováni lidmi loajálními režimu. Celé situaci nepřidával ani fakt, že od roku 1970 byl post vrchního zemského rabína neobsazen, a to až do roku 1984.

V těchto podmínkách nebylo jednoduché o celý areál pečovat. Zajímavostí může být výzva k podpoře činnosti správy hřbitova z 80. let 20. století, která byla

otisknuta ve *Věstniku Židovských náboženských obcí v Československu*, žádost „o peněžní příspěvky (...) s určením hřbitovní fond, aby bylo možno najmout potřebný počet pracovníků na úpravu hřbitova“.

Samostatný Nový židovský hřbitov v Praze byl v daném období poměrně zanedbaný – a to nejen v zadních sektorech, ale i v bezprostředním okolí hlavní cesty. Tento stav dokládá například náhrobek MUDr. Aloise Epsteina od architekta Maxe Spielmann, situovaný přímo u hlavní cesty v sektoru 017.

Jednoznačně nejudržovanějším náhrobkem, který z té doby na fotografiích NPÚ máme, byl náhrobek spisovatele Franze Kafky.

JEDINÝ DOKLAD

Fotografie nemají hodnotu pouze jako doklad celkového stavu hřbitova, ale zachycují také řadu kovových prvků, které se na mnoha náhrobcích do současnosti nedochovaly. V řadě případů tak představují jediný pramenný doklad jejich existence i podoby.

Takovým příkladem je plaketa pětileté dívenky Věry Salusové od sochaře Čenka Vosmíka, která se nacházela na společném náhrobku s jejím otcem Gustavem Salusem. Za povšimnutí stojí také ojedinělý klasicizující náhrobek Laury a Friedricha Hofmannových z 20. let 20. století, nad nímž se klenul profilovaný oblouk vyplněný bronzovou kovanou mříží. Pozornost

jistě budil i náhrobek rodiny Egererových, jež evidenční list Národního památkového ústavu popisuje jako: „Prostý rov přes dvě řady, uprostřed na dvoustupňovém soklu čtyři konické hranolové pilíře nesoucí bronzovou stříšku s geometrickým ornamentem a jménem rodiny ve štítku, pod ním vysoký sokl s kartušemi na bocích se jmény a životními daty pohřbených.“

Ačkoliv u řady náhrobků dnes chybějí kovové prvky, jako jsou branky, plůtky či podobizny, podařilo se některé z nich zachránit. V prvním desetiletí 21. století, kdy docházelo k jejich častému odcizování, byly vybrané prvky preventivně sejmuty

a uloženy do depozitáře, čímž byly uchráněny před ztrátou.

HLEDÁME DOBOVÉ SNÍMKY

Dobové fotografie tak představují cenný pramenný materiál, který umožňuje nahlédnout do podoby Nového židovského hřbitova v období normalizace. Dokumentují nejen celkový stav areálu, ale i množství detailů náhrobků a jejich výzdoby, jež se do dnešní doby nedochovaly. Zároveň připomínají význam systematické dokumentace pro ochranu a poznání sepulkrálních památek.

Náhrobek Aloise Epsteina, 2026.

Pokud vlastníte jakékoli snímky – fotografie, negativy či diapositivy – zachycující areál hřbitova, jednotlivé náhrobky, hrobky a jejich výzdobu, ale také průběh pohřbů, zahrzeitů, pietních setkání či běžných návštěv hřbitova, budeme vám velmi vděční za jejich zaslání na e-mail sbh@matana.cz.

Rádi zajistíme i jejich digitalizaci. K tomuto účelu nám snímky můžete zapůjčit

Náhrobek Moritze Egerera, 2026.

osobně v kanceláři SBH přímo na Novém židovském hřbitově (Izraelská 712/1, 130 00 Praha 3), ideálně po předchozí domluvě na tel.: +420 604 234 136.

ELIŠKA PŘEBOROVSKÁ, Matana, a. s.

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5786

■ *Židovská ročenka 5786* (2025/2026) se tentokrát skládá z deseti příspěvků. První v pořadí jsou *Dvě bajky o stvoření světa* Sebastiana Vassalliho. I na tak malé ploše, jakou *Dvě bajky* představují, se čtenáři mohou přesvědčit, že ne nadarmo je Vassalli označován za jednoho z nejlepších italských spisovatelů.

Následují dopisy, které psal v letech 1918–1923 básník a prozaik Richard Weiner, působící jako dopisovatel *Lidových novin* v Paříži, architektu, scénografovi a malíři Bedřichu Feuersteinovi. Korespondence pochází z pozůstalosti Feursteinových příbuzných.

V roce 1982 napsal MUDr. Viktor Kosák především pro své potomky paměti, ve kterých popisuje své dětství, studium a profesní úspěchy, dramaticky přerušené holokaustem. Po válce, kterou jako jeden z mála z rodiny přežil, se snažil obnovit provoz proslulého veleslavínského sanatoria pro nemoci duševní, založeného jeho otcem, MUDr. Leo Kosákem, a MUDr. Oskarem Fischerem. Jeho úsilí skončilo s únorem 1948 a komunistickým znárodněním. Naše ukázka zachycuje autora ve studentská léta.

Dalším Italem, zastoupeným v ročence, je Emanuele Artom, historik a překladatel. V roce 1943 se přidal k piemontským partyzánům, během německé ofenzivy byl zajat, a když vyšlo najevo, že je Žid, utýrali ho Němci k smrti. Otištěný text je přeložen z jeho *Deníků*.

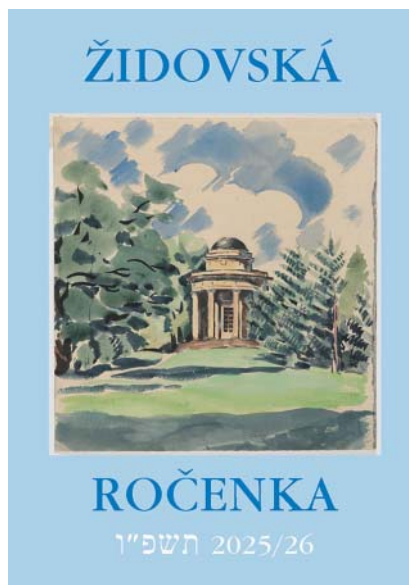
Francouzskou spisovatelku Anne Berrest (1979) proslavil román *Pohlednice* z roku 2021. Autorka na základě záhadné pohlednice, jež se jednoho dne na začátku tisíciletí objeví ve schránce jejích rodičů, sleduje osudy židovských členů rodiny z matčiny strany.

Mezi skříní a nebem, tak se jmenuje vzpomínkový text autora třinácti básnických sbírek a překladatele z angličtiny Dmitrije Veděňapina, narozeného v Moskvě a žijícího v Paříži.

Příběh (ne)obyčejné lidskosti Martina Hemelika, který se dlouhodobě věnuje osudům lidí, pomáhajícím v době holokaustu Židům, zachycuje činy dvou dobrých lidí, Jaroslava a Anny Chlupových, Spravedlivých mezi národy.

Básník, publicista, editor, dramaturg a překladatel Miloš Doležal zapsal do textu *Podzim v Nikolsburgu/Mikulově*, co mu dal pobyt v tomto krásném jihomoravském městě, které však má i svou temnější tvář.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Dvě povídky izraelského spisovatele Omera Friedlandera pocházejí z jeho anglicky psané sbírky jedenácti krátkých próz *Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch*. V povídkách se mísí báje s realismem, tragično s mnohdy humornou absurditou a magie se skutečností. A také s válečnými traumaty.

Povídka *Kostelník a šames* Davida J. Novotného navazuje jazykově i dějově, jak už jsme u tohoto autora zvyklí, na židovská vyprávění v duchu Vojtěcha Rakouse a dalších klasiků tohoto žánru.

Židovskou ročenku 5786 (2025/2026), vydala FŽO v ČR v roce 2026. Má 136 stran, doporučená cena je 200 Kč (v redakci *Rch* 180 Kč).

Tomáš Kulka Z PRAHY DO JERUZALÉMA A ZPĚT

■ Vzpomínky českého estetika a novináře Tomáše Kulky, pokrývající období od roku 1972 do roku 2000. Děj je rozdělen do sedmi částí, chronologicky mapujících klíčové historické události Izraele v tomto období, války a politické zvraty, počínaje jomkipurovou válkou v roce 1973, v závěru pak popisuje krach mírových jednání v Camp Davidu, eskalaci násilí v důsledku sporu o svrchovanost Jeruzaléma a Chrámové hory a trauma po atentátu na Jicchaka Rabina. Memoáry se živým způsobem zabývají dynamikou izraelské společnosti, přičemž nelze přehlédnout Kulkovu perspektivu sekulárního intelektuála,

jenž se sarkasmem sleduje vliv ultraortodoxního judaismu ve Svaté zemi. Text doprovázejí fotografie Karla Cudlína.

Vydalo nakladatelství Torst v Praze roku 2026. 312 stran, dop. cena 448 Kč.

WILLIAM KENTRIDGE V KUNSTHALLE

■ V pražské Kunsthalles je do 7. září přístupna výstava s názvem *The Battle Between YES and NO* (Soubor mezi ANO a NE), která poprvé v ČR představuje Williama Kentridge. Kentridge vyrůstal v Johannesburgu během apartheidu, v židovské rodině (s litevskými kořeny) oddané myšlenkám sociální spravedlnosti. Už jako student se zapojil do aktivistických hnutí proti apartheidu.

Kentridge pracuje napříč médii, od kresby, sochy performance po film a operu. Tradiční techniky propojuje s kolaborativním experimentem. Jeho tvorba čerpá z mnoha zdrojů, mimo jiné z vlastní biografie, politiky, dějin umění, vědy, literatury či hudby. Výstava *The Battle Between YES and NO* je instalovaná na způsob divadla, kdy návštěvník putuje od jednoho „představení“ ke druhému. Propojuje mezinárodní zápůjčky s díly ze sbírky Kunsthalles Praha i díla vytvořená speciálně pro Prahu, inspirovaná četbou umělce oblíbeného autora, Franze Kafky.

SVĚT KNIHY 2026

■ Ve dnech 14.–17. května se na Výstavišti v Praze-Holešovicích koná již 31. mezinárodní knižní veletrh a literární festival Svět knihy, který nabídne jako vždy bohatou škálu místních i zahraničních hostů. Zavítá na něj například profesorka **Limor Regev**, která ve čtvrtek 14. 5. od 15 hodin pohovoří o své práci o významném českém odbojáři a zachránči židovských dětí Antonínu Kalinovi.

14. 5. od 15 hodin bude mít svůj program i španělský kulturní historik **Mauricio Wiesenthal**, a sice v přednášce o legendárním vlaku Orient expres, která je uvedena takto: „V Orient expresu se objevují příběhy špiónů, zmizení, nevyřešených zločinů i milostných vztahů. Skutečnou hlavní postavou je však Evropa. Evropa poražená, jak říká Wiesenthal, nacionalismem, populismem, masifikací a vulgaritou. Mauricio Wiesenthal nám jako literární dědic Stefana Zweiga nabízí nezapomenutelnou cestu paměti Evropy.“ Významným hostem veletrhu bude americký historik Timothy Snyder.

Úplný program a seznam zahraničních hostů naleznete na www.svetknihy.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, P 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V **pondělí 11. května** dorazí na Kávu spisovatel, scenárista a publicista **Pavel Kosatík**, autor desítek životopisných knih a knižních rozhovorů, jemuž v květnu vychází již šedesátá publikace s názvem *O tom Benešovi*.

Kavárna je otevřená od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Jan Neubauer.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

■ 5. 5. od 18.00 (Kulturní sál Institutu Cervantes, Na Rybníčku 6, P 2): **Kulatý stůl o paměti holokaustu**. Setkání nabídně svědectví přeživší Šoa Evy Leitman-Bohrer Benatar a zástupkyň druhé generace, Patricie Weisz a Daniely Příkrylové. Moderuje Martina Kutková, simultánní tlumočení do češtiny. Vstup zdarma.

■ 6. 5. od 19.00 (Maiselova synagoga, P 1): **El Rescate: „Záchrana – filmový koncert“**. Dokumentární film o salvadorském diplomatovi Josému Arturu Castellanosovi, který během holokaustu zachránil tisíce Židů vydáváním ochranných dokumentů. Snímek propojuje archivní materiály, výpovědi i živě interpretovanou orchestrální hudbu. Hosté: Boris Castellanos, hudebník, dokumentarista; Álvaro Castellanos, hudebník, dokumentarista. Jazyk: španělština, české titulky, 65 min. Vstupné: 60 Kč.

Akce se konají ve spolupráci s Institutem Cervantes a oddělením pro vzdělávání španělského velvyslanectví.

■ 7. 5. od 20.30 (Kino Ponrepo, Bartolomějská 11, P 1): **Kino Jidišland: Labzik: Příběhy chytrého štěněte (2021)**. Animovaný film inspirovaný dětskou knihou jidiš autora Chavera Pavera z roku 1935 sleduje osudy chytrého psa Labzika a židovské rodiny v Bronxu. Hravý i syrový příběh otevírá témata sociálních nerovností, protestů i identity, která zůstávají aktuální i dnes. Film doprovází hudba předních klezmerových hudebníků. Po projekci proběhne on-line diskuse s režisérem Yankelem Krakovským. Jazyk: jidiš, české a anglické titulky, 52 min. Vstupné: 120/100/60 Kč.

■ 14. 5. od 19.30 (Maiselova synagoga, P 1): **Kantáta – tanec šlených**. Pražská premiéra hudebně-poetického představení propojujícího dosud nevydanou poezii Arnošta Lustiga s Bachovou kantátou *Ich habe genug*. Účinkují herci Jiří Lábus, Máša Málková, Vilém Udatný, operní

KULTURNÍ POŘADY

pevkyně Marie Kopecká Verhoeven, za doprovodu komorního orchestru Barocco sempre molto giovane. Režie Eva Lustigová. Součástí programu k výročí 100 let od narození Arnošta Lustiga. Vstupné: 400 Kč.

■ 18. 5. od 19.00 (Maiselova synagoga, P 1): **Večer s Omerem Friedlanderem**. Setkání s izraelským spisovatelem píšícím anglicky. Autor přečte ukázkou z povídky *Medúzy v Gaze* a bude diskutovat s publikem. Součástí večera je autogramiáda českého vydání knihy *Muž, který ve Svaté zemi prodával vzduch*. Moderuje a tlumočí Hana Ulmanová. Vstupné: 60 Kč. Akce se koná spolu s nakladatelstvím Prostor.

■ 21. 5. od 20.30 (Kino Ponrepo, Bartolomějská 11, P 1): **Kino Jidišland: pásmo krátkých filmů (Fragments of Language, Niggun a 50 Voices Across the Shtetl Multiverse)**. Tři krátké snímky představují jidiš kulturu jako živý a proměnlivý prostor identity a paměti od surreálné fikce po dokument. Spojujícím motivem je hledání kořenů a dialog mezi generacemi i kulturami. Po projekci diskuse s režisérkou Shoshanou Simons. Jazyk: jidiš/hebrejščina, české a anglické titulky. Vstupné: 120/100/60 Kč

■ 28. 5. od 19.00 (Maiselova synagoga): **Chevra: Dům života**. Večer věnovaný historii, současnosti a budoucnosti Obřadní síně pražského pohřebního bratrstva. O vzniku nové expozice promluví kurátorky Židovského muzea Michaela Sidenberg a Lenka Uličná a představený Chevra kadiša ČR a rituální správce pohřebišť Židovské obce v Praze Chaim Kočí. Moderuje Martin Šmok. Vstupné: 60 Kč.

MALÝ MEHRIN

(Václavská 14, Brno)

■ 16. 5. od 18 do 22 hodin: **Brněnská muzejní noc**. 18.30 Izraelské tance – ukáзка a případná výuka v podání taneční skupiny Miriam; 19.30 *Kardinál Michael Czerny*, kněz s židovskými kořeny – projekce filmu (25 min) a následná beseda s autorem scénáře a režisérem filmu Martinem Reinem o natáčení ve Vatikánu; 20.30 Izraelské tance – ukáзка a případná výuka v podání taneční skupiny Miriam.

■ 18. 5. od 18.00: **Beseda s Davidem Haasem, vnukem Bedřicha Fritty**. „To je lidská věc, abychom mířili nějakým směrem, kde budeme žít bez nenávisti a v lásce.“ Malíř Bedřich Fritta vytvořil v tere-

zinském ghettu knížku pro svého syna *Tomíčkoví k jeho třetímu narozeninám*. Ta se stala v určitém smyslu kanonickým dílem terezínské umělecké tvorby vedle dětských kreseb z ghetta nebo opery *Brundibár*. Do vlasti svých předků jezdí David Haas z domovského Berlína vzdělávat o příběhu své rodiny i o židovské kultuře především studenty. Debatu s ním moderuje Tereza Štěpka z neziskové organizace Antikomplex. Na místě bude k zakoupení i zmíněná kniha.

■ **Výstavy: Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu**. Otte Wallish (1906–1977) nedal tvář pouze prvním izraelským známým a mincím, nýbrž po několik desetiletí spoluutvářel vizuální identitu celého nového Státu Izrael. Výstava představuje Wallishovu výtvarnou tvorbu od raných kreseb přes ikonické plakáty až po jeho návrhy pro přední izraelské firmy jako Osem či Tnuva. Otte Wallish za svůj život vytvořil více než 8000 grafických návrhů. Koná se pod záštitou Velvyslanectví Státu Izrael a potrvá do 31. srpna 2026. Více o programu na www.malymehrin.cz.

GEBAUER A REJENT BESEDER GALLERY

■ V rámci cyklu 1 + 1, tedy učitel a žák, vystavují v Beseder Gallery v Praze 9 známý sochař Kurt Gebauer a jeho žák, Marek Rejent (nar. 1969), žijící v Proseči, figurální sochař, jenž se zabývá využitím použitých předmětů, kdy nepotřebné spotřebiče přetváří do podoby zvířat a různých bytostí, často svítících či rotujících. Výstava je přístupná do **5. června**.

PŘEDNÁŠKA ARCH. LUKEŠE

■ Dne **5. května** se v kulturním domě Kaštan (Praha 6) koná přednáška architektky Zdeňky Lukeše na téma: *Typologie Prahy XV: Pražská asanace bývalého ghetta a zajímavé stavby, které tu vznikly*. Začíná se v 18.30, vstupenky za 180 Kč (nebo za 150 Kč na webu, viz kastan.cz/akce).

DAVID DORUŽKA HOW LITTLE WE DREAM

■ V pražském klubu Jazz Dock uvedou **10. května** od 20 hodin nové album jazzový kytarista David Doružka spolu se zpěvačkou Martou Kloučkovou. Album se jmenuje *How Little We Dream* a Doružka na něm představí autorskou tvorbu i osobité interpretace písní převážně ze 60. let minulého století.

PATCHWORKOVÁ OKNA V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Do konce května můžete v Jeruzalémské synagoze kromě stálé výstavy zhlédnout putovní expozici *Patchworková okna synagog*. Představuje přes 40 quiltů (textilních obrazů) znázorňujících okna 33 českých a moravských synagog, které na podporu rekonstrukce památek v Neveklově ušila skupina Patchfanyňky. Každý vystavený „obraz“ doplňuje fotografie synagogy, jejíž okno představuje.

KONCERT V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Jeruzalémská synagoga v Praze zahájila oblíbený cyklus varhanních koncertů. 27. května zahrají Tomáš Hubáček (trubka), Václav Peter (varhany) a Olga Vít Krumpholzová (zpěv) skladby A. Dvořáka, G. Faurého, J. Temla a dalších. Koncert začíná v 18 hodin a vstupné na něj je dobrovolné.

VÝSTAVA O RABÍNOVI RICHARDU FEDEROVI

■ V Muzeu ghetta v Památníku Terezín je do konce května přístupná dokumentární výstava o rabínovi PhDr. Richardu Federovi (1875–1970), učiteli, spisovateli, statečném a obětavém člověku a jedné z nejvýznamnějších postav českého a moravského židovského společenství ve 20. století.

VÝSTAVA V KOLÍNSKÉ SYNAGOZE

■ Ve čtvrtek 23. dubna byla v kolínské synagoze slavnostně otevřena výstava *Intelektuálové z kolínských židovských rodin*. Výstava vznikla ve spolupráci s Regionálním muzeem v Kolíně a potrvá do března 2027. O výstavě budeme blíže informovat v některém z příštích čísel.

ROZHOVORY V MAISELOVĚ SYNAGOZE

■ Centrum paměti a dialogu Bubny pořádá v rámci setkání Limmud (mezinárodního vzdělávacího festivalu židovské kultury, učení a komunitního života) i program pro veřejnost. Koná se v pražské Maiselově synagoze ve dnech 7. a 10. května.

■ Ve čtvrtek 7. května od 19.30: S autorkou knihy *Šílená žena na rabinově půdě. Jak je to s ženami v Talmudu* Gilou Fine bude hovořit Jan Fingerland,

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

komentátor Českého rozhlasu Plus a autor knihy *Hebrejky. Ženy v Talmudu* jsou obecně okrajové a téměř vždy anonymní – vystupují jako dcery, sestry či manželky významných rabinů. Kniha *Šílená žena na rabinově půdě* zkoumá příběhy výjimek, z nichž každá zdánlivě ztělesňuje antifeministický archetyp. Pečlivé čtení však v každém případě odhaluje, že příběh skrývá mnohem víc, než se na první pohled zdá: hrdinky jsou složitější a rabini zastávali překvapivé – téměř protofeministické – názory na manželství, sex či porod i na to, co znamená ženská zkušenost. Tím, že Talmud tyto archetypy předkládá, sděluje hlubší morální poučení o tom, jak číst postavy v textu – a nakonec i jak vnímat lidi v našich vlastních životech.

■ V neděli 10. května od 19.30: Rozhovor Jana Fingerlanda s filozofem Moshem Halbertalem na téma *Život s jinakostí: O lásce k pravdě a míru*. Pravda, mír a do jisté míry i spravedlnost a smíření existují ve stavu morálního a sociálního napětí. Tato diskuse zkoumá talmudský pohled na vztah mezi pravdou a mírem a ukazuje, jak závazek k míru může pomoci překonat rozdělující a sektářské impulzy zakořeněné ve fanatismu „pravdy“.

KNIHOVNA VÁCLAVA HAVLA

■ Dne 7. května od 16 hodin se v Knihovně Václava Havla koná uvedení knihy izraelské historičky Diny Porat, odbornice na moderní židovské dějiny a antisemitismus. Autorka představí svou publikaci *Nakam*, která se věnuje skupině přeživších holokaustu pod vedením básníka a účastníka odboje Abbyho Kovnera a je výsledkem autorčina mnohaletého výzkumu, během nějž poprvé komplexně zdokumentovala činnost skupiny. Setkání moderuje Zbyněk Tarant ze Západočeské univerzity v Plzni. Pořad proběhne v angličtině bez tlumočení, registrace na www.cpdb.cz.

PARDES POP UP BEIT MIDRASH

■ Ve dnech 1.–6. června se v Praze bude konat další ročník akce Pardes Pop

Up Beit Midrash, neboli inspirativního studia Talmudu pro začátečníky i pokročilé. Více informací získáte na www.cpdb.cz.

TRI DÁMY

Od založenia Slovenskej republiky hlava štátu tradične vyznamenáva vybrané osobnosti spoločenského a kultúrneho života. Tentoraz sa medzi 22 ocenenými ocitli aj tri dámy, ktoré (okrem toho, že prežili holokaust) spája angažovanosť v komunite i vo verejnom živote.

Pribinov kríž I. triedy za mimoriadne zásluhy najmä v oblasti verejného zdravotníctva prevzala od prezidenta pani Denisa Nikodémová, uznávaná odborníčka v otázkach ochrany pred ionizujúcim žiarením. V januári oslávila 90. narodeniny, napriek pokročilému veku však dodnes pôsobí ako podpredsedníčka Komisie ministra zdravotníctva pre zabezpečenie kvality v rádiológii a zapája sa do činnosti bratislavskej odbočky The Hidden Child.

Eva Umlauf (Rad Ľudovíta Štúra III. triedy) sa narodila v pracovnom tábore Nováky. Odtiaľ ani nie trojročné dievčaťko spolu s matkou vo vysokom štádiu tehotenstva deportovali do Auschwitzu. Zázrakom prežili, zato otec rodiny sa nevrátil. Ešte počas štúdia medicíny sa vydala do Nemecka, kde úspešne ukončila štúdium. Neskôr si rozšírila vzdelanie a pôsobila aj ako psychoterapeutka. Svoj (hlavne povojnový) život opísala v knihe *Die Nummer auf deinem Unterarm ist blau wie deine Augen* (vyšla aj v slovenčine ako *Číslo na tvojom predlaktí je modré ako tvoje oči*). V súčasnosti prednáša mladšej generácii o holokauste.

Dnes 99ročná Kornélia Wirschafterová prežila štyri koncentračné tábory (Auschwitz-Birkenau, Bergen-Belsen, Duderstadt a Terezín) a Rad Ľudovíta Štúra II. triedy kvôli veku neprevzala osobne. Po návrate z táborov zažila sklamanie. Dvere jej otvorila cudzia žena a nepustila ju ani cez prah, pretože rodný dom im vraj už nepatrí... Nerezignovala, našla si prácu, založila rodinu, pracovala ako ošetrovateľka a spolu s manželom vychovali dvoch synov.

Tieto vyznamenania nie sú len ocenením individuálnej sily a odvahy, ale aj nepohodlnou pripomienkou, že na hrôzach holokaustu sa na Slovensku aktívne podieľali aj príslušníci majority.

Peter Salner

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členkám, ktoré v mesiaci **máj** slávia sviatok svojich narodenín: pani Lýdia Pevná, nar. 27.5. – 78 rokov, a pani Zuzana Majerová, nar. 9.5. – 37 rokov. Úprimne jim prajeme veľa zdravia a spokojnosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **máj** slávia sviatok svojich narodenín: pani JUDr. Ľubica Adamcová – 77 rokov; pani MUDr. Gabriela Alexandrová – 78 rokov; pani Anna Backová – 78 rokov; pán Ing. Peter Deutsch – 50 rokov; pán Ing. Jozef Dukes – 74 rokov; pani Viera Duríšová – 75 rokov; pán Mikuláš Forschner – 76 rokov; pani Adriana Herczogová – 75 rokov; pani Agáta Karvanová – 80 rokov; pán Peter Konečný – 60 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 88 rokov; pani Valéria Lörintzy – 81 rokov; pán Peter Mičuda – 78 rokov; pani Mgr. Viera Mlynárová – 79 rokov; pani Oľga Nágelová – 76 rokov; pán Ladislav Polák – 71 rokov; pani PhDr. Eva Salnerová – 75 rokov; pán Ervín Schönhauser – 86 rokov; pán Juraj Silvan – 90 rokov; pani MUDr. Rony Šándorová – 50 rokov, a pani Oľga Zelenková – 82 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Šimon Maník, nar. 4.5. – 21 let; pani Zuzana Neufeldová, nar. 4.5. – 59 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 75 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 76 let; pan Leo Rotter, nar. 7.5. – 95 let; pan Michael Wachtl, nar. 7.5. – 77 let; pani Šárka Steiner, nar. 13.5. – 79 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 60 let; pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 80 let, a pani Helena Otáhalová, nar. 26.5. – 72 let. Oslavencom prajeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **máj** oslaví narodeniny: pán Michal Breiner – 59 rokov; pán Zoltán Breiner – 94 rokov; pán Peter Galko – 72 rokov; pán MVDr. Tomáš Gold – 72 rokov; pani Ing. Katarína Goldová – 65 rokov; pán Ing. Juraj Grossmann – 75 rokov; pán Doc. JUDr. Imrich Kanárik – 78 rokov; pani Katarína Kolárová – 69 rokov; pán MUDr. Ivan Kolín – 79 rokov; pani Doc. PhDr. Nataša Polanová – 80 rokov; pani MVDr. Magdaléna Riemerová – 79 rokov; pán Ing. Dušan Rubovič – 79 rokov; pán Ing. Ivan Schönfeld – 71 rokov; pani Edita Schwarzova – 76 rokov; pani Agnesa Tomská – 74 rokov; pán Tomáš Singer – 83 rokov; pán Tomáš Špíra – 79 rokov; pani

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

Eva Tkáčová – 79 rokov, a pani Agáta Winklerová – 80 rokov. Prajeme im veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Aviv Philip Goncharov, nar. 3. 5. – 31 let; pani Eva Navrátilová, nar. 1. 5. – 40 let; pan Tomáš Maier, nar. 13. 5. – 49 let; pani Veronika Friedberg, nar. 23. 5. – 40 let, a pani Gabriela Veselá, nar. 28. 5. – 56 let. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **květnu** oslaví narodeniny: pani Gabriela Kreiman – 34 let; pani Irena Urbančíková – 75 let; pani Kamila Tesařová – 56 let; pani Eva Špoková – 85 let; pani Alena Serbusová – 80 let; pani Hana Mžíková – 57 let; pan Ing. Erik Markovič – 42 let; pani Jitka Losová – 84 let; pani Ivana Koštejnová – 72 let; pani Milada Hlubíková – 82 let; pan Filip Hess – 55 let; pani Kateřina Gregorová – 53 let, a pan Martin Bernát – 56 let. Přejeme jim pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Jiří Löwy – 80 let, pani Alena Růžičková – 78 let, a pani Věra Tydlitátová – 67 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Meir Lubor Dohnal, nar. 27.5. – 88 let; pani Eva Grafová, nar. 22.5. – 79 let; pani Marie Handlová, nar. 17.5. – 86 let; pan Václav Choděra, nar. 20.5. – 83 let; pan Petr Janda, nar. 4.5. – 77 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 102 let; pan Jiří Kraus, nar. 22.5. – 77 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 95 let; pani Věra Marková, nar. 5.5. – 80 let; pan Peter Neuwirth, nar. 30.5. – 80 let; pan Edward Nichtburger, nar. 18.5. – 80 let; pan

Bedřich Nosek, nar. 13.5. – 84 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 92 let; pani Eva Pezlová, nar. 20.5. – 76 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 97 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 93 let; pani Růžena Seidlová, nar. 14.5. – 80 let; pani Jitka Skopalová, nar. 19.5. – 79 let; pan Denny Stecher, nar. 29.5. – 86 let; pani Marta Šépková, nar. 12.5. – 84 let; pani Dagmar Škodová, nar. 8.5. – 98 let; pani Irena Šlehoferová, nar. 5.5. – 76 let; pan Jan Tlustý, nar. 1.5. – 75 let; pan František Tomášek, nar. 16.5. – 80 let, a pan Josef Vogel, nar. 27.5. – 80 let. Všem přejeme pevné zdraví a spokojenost do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že zesnula pani Malvina Poleva věku 91 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 6. dubna v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichrona livracha!

S lítostí oznamujeme, že zesnula pani ak. mal. Daniela Bočanová ve věku 80 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 9. dubna v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichrona livracha!

Dne 24. března zemřela ve věku 80 let pani Olga Petržilková. *Zichrona livracha!*

Dne 11. dubna zemřel pan Jiří Günsberger ve věku 79 let. *Zichrono livracha!*

ŽNO PREŠOV

V **máji** oslaví svoje narodeniny: pani PharmDr. Lea Rochlitz Messanyi – 59 rokov, a pán MUDr. Jozef Deutsch – 77 rokov. Oslavencom prajeme pevné zdravie a veľa životného optimizmu.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví narodeniny: pani Marta Krásová, nar. 8.5. – 40 let; pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 78 let, a pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 60 let.

Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **máji** oslaví svoje narodeniny: pán Igor Heriban, nar. 23.5. – 52 rokov; pán Martin Hodál, MBA, nar. 29.5. – 51 rokov; pán Mgr. Jozef Letko, nar. 28.5. – 49 rokov; pán Erich Perthen, nar. 3.5. – 59 rokov; pán Roman Polák, nar. 23.5. – 57 rokov; pán Eduard Schlesinger, nar. 27.5. – 66 rokov, a pán Alexander Steiner, nar. 17.5. – 87 rokov. Oslavencom prajeme pevné zdravie a veľa životného optimizmu. *Ad mea veesrim šana!*

ŽIDÉ A ÍRÁNCI V LONDÝNĚ

Nedaleko synagogy ve Finchley, podél Ballards Lane, leží velká komunita iránské diaspory. Mnoho obchodů má na viditelném místě vyvěšenou vlajku s lvem, která je spojována s bývalou monarchií a představuje symbol odporu proti současnému vládnoucímu politickému systému. Britské zpravodajské služby opakovaně varovaly před hrozbami iránských úřadů vůči oponentům žijícím ve Velké Británii. O pár ulic dál, v Golders Green, jsou košer restaurace a obchody stále plné. Panuje zde však pocit nejistoty. Rabín David Rose uvedl, že úzkost narůstá od smrtícího útoku Hamásu v jižním Izraeli 7. října 2023, který vyvolal ničivou válku v Gaze. To, co většina Židů od vlády a od úřadů očekává, je odstranění zdrojů zla, které není namířeno jen proti židovské komunitě, ale proti celé britské společnosti.

SYNAGOGA NA ZNÁMCE

Slovenská pošta představila v dubnu novou filatelistickou emisi věnovanou trenčínské synagoze, a to přímo v trenčínském templu. Známka v hodnotě 3,80 eura není jen architektonickou poctou – je součástí širšího kulturního programu, v němž Trenčín hraje hlavní roli jako Evropské hlavní město kultury 2026. Synagoga, postavená v roce 1913 podle návrhu architekta Richarda Scheibnera, prošla v průběhu 20. století tragédiemi evropských dějin a nadlouho ztratila svou původní funkci. Teprve v posledních letech byla zahájena její obnova, která vyvrcholila v roce 2025 restaurátorskými pracemi v hodnotě přes dva miliony eur. Dnes se opět stala místem bohoslužeb, ale také kulturním a vzdělávacím centrem (více viz *Rch* 2/26).

MODIGLIANI SE VRACÍ

Do Francie by se měl vrátit po soudním sporu ve Spojených státech obraz Amedea Modiglianiho. Dílo v odhadované hodnotě 21,5 milionu eur (půl miliardy korun) zabavili nacisté původnímu vlastníkovi kvůli židovskému původu.

Obraz *Sedící muž* vytvořil Modigliani v roce 1918. Jeho vlastníkem byl britský galerista působící v Paříži Oscar Stettiner, který se ve snaze uniknout deportaci vystěhoval z Paříže na venkov. Jeho majetek nacistické úřady zabavily a rozprodaly. Nový nizozemský vlastník odmítl po válce obraz Stettinerovi vrátit, ačkoli mu to již v roce 1946 nařídil francouzský

soud. Naopak ho dále prodal. Ke konci 90. let minulého století obraz koupil libanonsko-monacký sběratel umění David Nahmad. Stettinerův vnuk Philippe Maestracci se domáhal u amerických soudů navrácení obrazu od roku 2011. V jeho prospěch letos v dubnu rozhodl Nejvyšší soud ve státě New York. To podle deníku *Le Monde* znamená, že Nahmad bude muset Maestraccimu obraz předat a dílo se vrátí do Francie.

TERORISTA PO 44 LETECH PŘED SOUDEM

Francouzské úřady převzaly muže podezřelého z podílu na útoku na židovskou restauraci v pařížské čtvrti Marais z roku 1982. Palestinské úřady ho v dubnu vydaly do Francie. Palestinec Mahmúd Chádír Abid byl po přeletu na vojenskou leteckou základnu Villacoublay u Paříže zadržen na základě mezinárodního zatykače. Vydaní podezřelého přichází zhruba dva měsíce poté, co francouzský kasační soud potvrdil, že se v této kauze má konat soudní proces. Útok z 9. srpna 1982 v ulici Rue des Rosiers v pařížské čtvrti Marais si vyžádal šest mrtvých a 22 zraněných poté, co útočníci hodili granát do restaurace Jo Goldenberg a následně zahájili střelbu. Šéf Palestinské samosprávy Mahmúd Abbás již koncem roku 2025 v rozhovoru s deníkem *Le Figaro* slíbil, že Mahmúda Chádíra Abida vydá. Podle něj k tomu přispělo i to, že Francie v září 2025 uznala palestinský stát.

ESTONSKÉ NE

Pobaltské státy opět odpírají slovenskému premiérovi Robertu Ficovi povolení k přeletu přes jejich území při zamýšlené cestě do Moskvy na oslavy sovětského vítězství ve druhé světové válce. „Žádná země nesmí využívat estonský vzdušný prostor k posílení vazeb s Ruskem v době, kdy Rusko nadále porušuje mezinárodní normy a vede agresi proti Ukrajině a bezpečnosti Evropy jako celku,“ uvedl šéf estonské diplomacie Margus Tsahkna. „Fico opět nedostane povolení k použití estonského vzdušného prostoru pro let do Moskvy kvůli účasti na přehlídce 9. května, akci zaměřené na oslavu agresora. To jsme odmítli i loni a stejná zásada platí i nyní,“ zdůraznil ministr.

YE V LONDÝNĚ NEVYSTOUPÍ

Britská vláda zamítla americkému rapperovi Kanyemu Westovi cestovní povolení pro vstup do země. Rozhodnutí padlo po kontroverzi kolem jeho plánovaného vystoupení na letošním festivalu Wireless v Londýně, uvedlo podle stanice BBC britské ministerstvo vnitra. Hudebník, který vystupuje pod přezdívkou Ye (viz *Rch* 8/25), v posledních letech opakovaně vyvolával pobouření antisemitskými, rasistickými a pronacistickými výroky. Organizátoři festivalu následně uvedli, že akci ruší a vrátí peníze za vstupenky. Britský premiér Keir Starmer ve vyjádření na síti X uvedl, že kontroverzní hudebník neměl na festival nikdy dostat pozvání, a dodal, že britská vláda stojí za židovskou komunitou. (jd)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 4. 2026.

Cena 50 Kč (2,20 €)